

RÉFI ATTILA

A MAGYAR HUSZÁRSÁG RÉSZVÉTELE NAPÓLEON OROSZORSZÁGI HADJÁRATÁBAN

Participation of hungarian Hussars in Napoleon's Invasion of Russia

The paper discusses the remarkable yet lesser explored participation of the Hungarian hussars in Napoleon's grandiose Russian campaign in 1812. The five hussar regiments attached to the Imperial and Royal auxiliary army corps of approximately 35 000 men played a determining role in the actions of the auxiliary army corps. The warfare of the corps was characterised by avoidance of decisive battles with the main forces and by frequent maneuvering during the campaign, and this type of tactics was especially favourable for the hussar- and light-cavalry-warfare. Thus the hussars were primarily given march security- and reconnaissance-tasks, and the latter tasks they undertook mainly with the numerous incursing units. The actions of these units were of vital importance because they were operating deep in a hostile and unknown country. In addition, the hussars excelled in fighting in smaller and bigger clashes, too. The special role of the hussars is also shown by the fact that after the Seventh Hussar Regiment joined the auxiliary army corps in October, the rates within the cavalry shifted even more in the hussars' favour. Their special importance is clearly reflected by the newly introduced battle order, too. The regulation shows the decisive role the hussars had in securing the march and in providing outposts, and it also indicated the intention that hussar units should be attached to as many army corps as possible. It is clear thus that their engagement was necessary and useful almost everywhere.

Attila Réfi (PhD): research fellow at the Institute of History of the Research Centre for the Humanities of the Hungarian Academy of Sciences. Research area: Hungarian and international military- and social history of the turn of the 17–18th century, with special attention to the Imperial and Royal (Habsburg) Army. E-mail: refi.attila@btk.mta.hu

Keyword: hussars, Napoleon, invasion of Russia, 1812, Grande Armée, Imperial and Royal auxiliary army, Prince Karl Philipp zu Schwarzenberg, Gorodetsno, Siehniecize, Captain Mihály Pauliny

Bevezetés

Az 1812-es év kezdetére világossá vált, hogy az orosz–francia ellentétek nem rendezhetőek diplomáciai úton. A francia császár, Bonaparte Napóleon ezért régi szokása szerint újabb katonai győzelmek révén szándékozott akarátát a cásra kényszeríteni. Ennek köszönhetően vette kezdetét az év nyarán a legendákkal övezett, balvégtetű oroszországi hadjárat, melynek érdekes, mégis alig ismert színfoltja a magyar csapatok ebben történő részvétele.*

Napóleon „Nagy Hadseregében” ugyanis számos európai nép fiai mellett magyarok is megtalálhatóak voltak. Önálló magyar haderő ekkoriban ugyan nem létezett, a fran-

* A tanulmány az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) támogatásával, a PD 104 358 számú *Huszárok, vértések, ulánusok. A császári-királyi hadsereg magyar, német és lengyel lovastiszti elitjének összehasonlító vizsgálata a francia háborúk időszakában (1792–1815)* című kutatási program keretében készült.

ciákkal az idő tájt épp szövetséges Habsburg Birodalom¹ hivatalosan császári-királynak nevezett hadseregében viszont számos magyar nemzetiségű legénységgel, illetve jelentős részben magyar tisztikarral rendelkező alakulat volt rendszeresítve. A Magyar Szent Korona országaiból hadkiegészített alakulatokat 15 sorgyalogezred, 6 gránátos zászlóalj, és a nemzetiségek lakta területeken felállított 17 határőr-gyalogezred és az ún. sajkás zászlóalj² mellett természetesen a nemzeti csapatnemnek számító 12 huszárezred jelentette.³

A francia háborúk időszakának császári-királyi huszárezredei

A huszárságon belül az önálló közigazgatási alapegységeket a császári-királyi hadsereg többi lovas és gyalogos csapatneméhez hasonlóan, az ezredek alkották.⁴ Ezek szinte külön társadalmat képeztek, saját szokásokkal, hagyományokkal, dicső történelmi múlttal. Az ezred egy szoros, tagjai számára valóságos értéket jelentő közösség volt, amelyért valóban készek voltak életüket is áldozni. Tartósan hozzá tartozni életre szóló élményt jelentett tisztnek és közlegénynek egyaránt.

Az ezredek kezdetben csupán ezredtulajdonosuk nevével jelölték. 1798-tól azonban az adott csapatnemen belül végleges hadrendi számot kaptak a csapattestek.⁵ Emellett az ezredtulajdonos nevével való megjelölés is érvényben maradt. Az oroszországi hadjárat előestéjén a császári-királyi hadsereg kötelékében fennállt reguláris huszárezredek hadrendi szám és hivatalos elnevezés szerint a következők voltak:

- Császári-királyi 1. számú Császár-huszárezred,
- Császári-királyi 2. számú József főherceg-huszárezred,
- Császári-királyi 3. számú Habsburg-Estei Ferdinánd főherceg-huszárezred,
- Császári-királyi 4. számú Hessen-Homburg-huszárezred,
- Császári-királyi 5. számú Radetzky-huszárezred,
- Császári-királyi 6. számú Blankenstein-huszárezred,
- Császári-királyi 7. számú Liechtenstein-huszárezred,
- Császári-királyi 8. számú Kienmayer-huszárezred,
- Császári-királyi 9. számú Frimont-huszárezred,
- Császári-királyi 10. számú Stipsicz-huszárezred,
- Császári-királyi 11. számú Székely határőr-huszárezred,
- Császári-királyi 12. számú Nádor-huszárezred.

¹ A heterogén államkonglomerátum hivatalos neve 1804-től Osztrák Császárság volt. Európa szerte is így ismerték. A magyar közjogi felfogás szerint ugyanakkor az ősi, apostoli Magyar Királyság nem volt az új keletű császárság része, hanem ahhoz mindössze a közös uralkodó személye révén kapcsolódott.

² A határfolyókon állomásozó, vitorlával és evezőkkel is ellátott, tarackokkal, illetve ágyúkkal felszerelt csónakokon, úgynevezett sajkákon szolgálatot teljesítő határőrök.

³ *Wlaschütz* 195–198. o.

⁴ *Zachar* 15. o.

⁵ A magyar huszár, 122. o. – Az ezredek, valamint az önálló zászlóaljakat másként csapattesteknek is nevezték.

A kisháború „nagymesterei”, avagy a huszárság harcászata

A császári-királyi haderőben a huszárság harcászati megítélése és alkalmazása a napóleoni háborúk korára sem változott alapvetően a megelőző XVIII. századhoz képest. A huszárság alkalmazásának elsődleges területe továbbra is az úgynevezett kisháborús hadviselés volt, ami a nagy erőkkel végrehajtott döntő csaták, illetve az alárendeltebb jelentőségű ütközetek, az úgynevezett nagy háború közötti, kisebb kötelékekkel végrehajtott harccselekményeket jelentette.⁶ A biztosítás különböző formáit, úgymint a menetbiztosítás, táborba szálláskor az előőrsszolgálatot, a felderítést, a rajtaütést, a portyázást, a futársszolgálatot és a parancstovábbítást, valamint a hadmozdulatok leplezését.

Annak, hogy a magyar huszárság különösen a kisháborús harctevékenységek végrehajtására volt alkalmas, elsődlegesen a sajátos, féloldalas magyarországi hadfejlődés volt az oka. A hódoltsági harcok, a török elleni várháborúk korában, amikor kevés igazi, nagy csatára került sor, amelyeket egyébként is főleg a reguláris császári haderők vívták meg, főként erre volt szükség. Ezen küzdelmek során viszont a huszárság tökélyre fejlesztve ezt a fajta hadviselést, a kisháború, a portyázó háború nagymesterévé vált, és később a reguláris haderőbe betagozódva is megtartotta szerepkörét. Jóllehet alkalmazási területe az egységes lovassági kiképzésnek köszönhetően jelentősen bővült, ily módon lehetővé vált a csaták és ütközetek során történő alkalmazása is, mégis ezt a feladatkört a császári-királyi hadvezetés elsődlegesen inkább a csatalovasságnak tekintett nehézlovasságra bízta.

Ennek ellenére a francia háborúk időszakában a huszárok a jelentős csatákban, illetve az ütközetek többségében is részt vettek: a felállított csatarendben a lovasság egy része a szárnyakra került, és főként ezek biztosítására, illetve az ellenséges átkaroló hadmozdulatok elhárítására szolgáltak, s ők képezték a tüzérütegek fedezetét. Másik részüket a harc vonalak mögött tartalékokat képezve helyezték el, főként a gyalogság rohama után vetették be, és ha lehetőség nyílt rá, átkaroló támadást hajtottak végre vagy áttörést kíséreltek meg – jóllehet ez alapvetően a nehézlovasság feladatköre volt.⁷ A huszárság legfontosabb feladata inkább a csaták során, győzelem esetén a már menekülő ellenség üldözése, vereség esetén pedig a saját alakulatok visszavonulásának a fedezése volt.

A Habsburg Birodalom felkészülése az oroszországi hadjáratra és a huszárság részleges mozgósítása

A Habsburg Birodalom az 1809. évi V. koalíciós háborúban a Napóleon által ráért vereség nyomán gyakorlatilag elvesztette nagyhatalmi pozícióját, önálló mozgásteret korlátozottá vált. Területének nagysága és lakosságának száma mellett hadereje is jelentősen csökkent, a császári-királyi hadsereg létszámát ugyanis a schönbrunni békében 150 000 főben maximálták.

1812 elején, amikor a franciák és oroszok között bekövetkező háború jelei mutatkoztak, indult meg a Habsburg Birodalom újrafegyverzése. Ennek kezdetét a részleges mozgósítás jelentette: az alakulatok egy részének hadilétszámra való feltöltése, illetve csoportosítások létrehozása a veszélyeztetett területeken. Első lépésként az uralkodó március 7-én elren-

⁶ Jeney 8. o.

⁷ Kedves 251. o.

delte egy megfigyelő hadtest felállítását Galíciában.⁸ Miután három huszárezred, a 4., a 6. és a 8. már eleve Galíciában állomásozott különböző békehelyőrségekben, a hadvezetés számára ésszerűnek tűnt azokat – állományuk hadilétszámra való feltöltése mellett – a létrehozandó csoportosításba vezényelni. Meg kell jegyeznünk, hogy a nevezett ezredek teljes állománya nem, hanem csak az első három osztályuk, vagyis hat svadronjuk került mozgósításra.⁹ A Galíciában békeállomáson lévő huszárcsapattek mellett negyedik huszárezredként a magyarországi Békéscsabán települt 7. számú Liechtenstein-huszárok is mozgósításra kerültek, és első három osztályuk menetparancsot kapott a galíciai megfigyelő-hadtestbe történő vonulásra.¹⁰ Utóbbiba ily módon a seregtest április 15-én kiadott hadrendje alapján négy huszárezred is beosztásra került.

Mindeközben március 14-én Napóleon a Habsburg Birodalommal szövetségi szerződést kötött, melynek értelmében a Birodalom egy hadtesttel támogatta a francia uralkodót hadjárata során.¹¹ A megállapodás a következőket tartalmazta: a hadtestet, amely a hadműveletek kezdetétől a császári–királyi segédhadtest nevet viseli egy, az osztrák császár által kijelölt császári–királyi tábornok vezeti, de hadműveleti irányát és célját a francia uralkodó határozza meg.¹² Semmi esetre sem osztható fel, mindig egy különálló és elkülönített hadtest marad, melynek ezredei, ha Francia- és Oroszország között kitör a háború, azonnal megindítandók, és akként helyezendők el, hogy április 15-től számítva legkevesebb nyolc nap alatt Lembergnél¹³ egyesülhessenek. A szerződés szerint a hadtest hozzávetőlegesen 24 000 gyalogosból, 6000 lovasból, továbbá 60 ágyúval rendelkező tüzérségből fog állni.¹⁴

A Habsburg Birodalom kívánságára a hadakozó felek a Birodalom területét semlegesnek ismerték el; a háború kedvező kimenetele esetére Napóleon bizonyos tartományokat is ígért a Habsburg uralkodó számára.¹⁵ A hadjárat kezdete előtt azonban a Habsburg Birodalom és Oroszország június 2-án titkos szerződést kötött, melynek értelmében nem tekintik egymást ellenségnek. I. Ferenc továbbá azt is megígérte, hogy nem emeli a segélyhad létszámát.

A franciákkal megkötött szerződés következtében végül a galíciai megfigyelő-hadtestet alakították át a Napóleon seregébe beosztandó segély-, másként segédhadtestté (*Auxiliar-Corps*).¹⁶ A megfigyelő-hadtest pótlására Galíciában egy tartalék-hadtestet állítottak fel. Az Erdélyben állomásozó alakulatokból is létrehoztak egy hadtestet, amely Bukovina védelmét is ellátta.¹⁷

A császári–királyi segédhadtestbe, amely a francia „Nagy Hadsereg” hadrendjében a XII-es sorszámot kapta, a június 15-i hadrend alapján négy huszárezred került beosz-

⁸ *Wlaschütz* 5. o.

⁹ *Wlaschütz* 6–7. o.

¹⁰ ST HR Nr. 6 1812 Karton-Nr. 7579.

¹¹ *Pilch* 1913. 5–6. o.

¹² A segédhadtest megnevezésére vonatkozóan célszerűbbnek tartjuk a nemzetközi szakirodalomban elterjedt, leegyszerűsítő osztrák jelző helyett a hivatalosan használt és pontosabb császári–királyi elnevezés használatát, mert a soknemzetiségű Habsburg Monarchia nem nemzeti, hanem dinasztikus alapokon szerveződött.

¹³ Ma Lviv, Ukrajna.

¹⁴ *Pilch* 1913. 6. o.

¹⁵ *Pilch* 1913. 7. o.

¹⁶ Uo.

¹⁷ *Wlaschütz* 8–9. o.

tásra: az 1. számú Császár-, a 4. számú Hessen-Homburg-, a 6. számú Blankenstein- és a 8. számú Kienmayer-huszárezred. – A felsorolásból kitűnik, hogy a megfigyelő-hadtest huszárezredei közül a 7. huszárezred végül nem került beosztásra a felállított seregstestbe, mert még május folyamán áthelyezték az újonnan felállított tartalék-hadtestbe.¹⁸ Ezzel együtt Lemberg és Tarnopol¹⁹ térségébe vezényelték, ahol változó állomáshelyeken táboroztatták.²⁰ A segédhadtest hadrendjében találjuk ugyanakkor az 1. huszárezredet, amely május elején kapott parancsot az osztrák-sziléziai Troppauban²¹ és környékén lévő békeállomásairól történő elvonulásra a Galíciában gyülekező, egyelőre hivatalosan még mindig megfigyelő-hadtestnek nevezett csoportosításba.²²

A huszárezredek hadrendi beosztása június 15-én a következő volt: a Trauttenberg-hadosztály báró Theophil Josef Zechmeister vezérőrnagy vezette dandárába került a 8. számú, a Siegenthal-hadosztály báró Johann Friedrich von Mohr vezérőrnagy parancsnoksága alatt álló dandárjába a 4. számú, végül báró Johann von Frimont altábornagy hadosztályába az 1. és a 6. számú huszárezred, előbbi báró Frelich Ferenc, utóbbi pedig báró Georg von Wrede vezérőrnagy dandárába.

Hangsúlyoznunk kell ugyanakkor, hogy fenti ezredek negyedik osztálya továbbra sem került mozgósításra. A három osztállyal kivonuló ezredek előírányzott létszáma 985 fő volt, miután svadronjaik esetében továbbra is megmaradtak a lovasított közlegények az említett, 130 főnyi előírányzott létszámánál.²³ A négy huszárezred tényleges állománya így előírászerűen együttesen 3940 főt tett ki, ténylegesen azonban a harcképes állomány csak 3289 fős volt.²⁴

A huszárokon kívül két svalizsér- (chevauxleger) és két dragonyosezred alkotta a hadtest lovasságát, utóbbi két csapatnem lovasainak előírányzott összlétszáma 3410, harcképes létszáma 3264 fő volt. Ebből is látható, hogy a hadtest hozzávetőlegesen 6500 főnyi kivonuló lovasságában és a csapattestek számát és tényleges létszámát tekintve, messze a legnagyobb arányban a huszárság képviseltette magát, ami egyértelműen jelzi, hogy a hadvezetés számára egyértelmű volt fontosságuk ezen hadjárat során.²⁵

A császári-királyi segédhadtest parancsnoki posztjára Napóleon kezdetben Károly főherceget szerette volna megnyerni, miután az uralkodóház nagytekintélyű tagjának rangja és magas társadalmi állása kellő biztosítékot jelentett volna a Habsburg Birodalom elkötelezettségére vonatkozóan a tervezett hadjárat során. Az egykori nagy ellenfél, a volt császári-királyi fővezér azonban érthető módon nem volt hajlandó Napóleon alárendeltségében harcolni.²⁶ A francia uralkodó választása ezért a Habsburg Birodalom párizsi követi

¹⁸ AFA Standestabellen Karton-Nr. 3731. AFA Haupt Stand und Dienst Tabelle der Kaiserlich Königlichen Armée pro Majo 1812.

¹⁹ Ma Ternopil, Ukrajna.

²⁰ Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7. 1914. 129. o.

²¹ Ma Opava, Csehország.

²² *Amon* 1898. 264. o.

²³ ST HR 1 1812 Karton-Nr. 7323; ST HR 4 1812 Karton-Nr. 7473; ST HR 6 1812 Karton-Nr. 7579; ST HR 8 1812 Karton-Nr. 7654, valamint *Kerchnawe* 1590–1591. o. – Wlaschütz tévesen 983 főt említ. Vö.: *Wlaschütz* 6–7. o.

²⁴ ST HR 1 1812 Karton-Nr. 7323; ST HR 4 1812 Karton-Nr. 7473; ST HR 6 1812 Karton-Nr. 7579; ST HR 8 1812 Karton-Nr. 7654.

²⁵ A számításokat a Kerchnawe által közölt június 15-i hadrend adatai alapján végeztük. *Kerchnawe* 1590–1591. o.

²⁶ *Rothenberg* 224. o.

tisztét ellátó Karl Philipp zu Schwarzenberg herceg lovassági tábornokra esett, miután a herceg franciaországi működése révén elnyerte megbecsülését, sőt, Napóleon abban az időben fényes jövőt jósolt számára.²⁷ Ferenc császár 1812. május 13-i rendeletében ki is nevezte a herceget a segédhadtest élére. A kiváló katonaként ismert, azonban önálló hadvezéri tapasztalattal még nem rendelkező Schwarzenberg május 30-án Lembergben vette át a Galíciában összevont hadtest parancsnokságát.²⁸

A császári-királyi segédhadtest és huszársága az oroszországi hadjáratban

A császári-királyi segédhadtest, kötelékében az 1. számú Császár-, a 4. számú Hessen-Homburg-, a 6. számú Blankenstein- és a 8. számú Kienmayer-huszárezredekkel, Schwarzenberg herceg parancsnoksága alatt június 10-én indult el Lembergől a „Nagy Hadsereg” jobbszárnyának és egyúttal a Varsói Hercegség biztosításának feladatával megbízva.²⁹ A segédhadtest ily módon az eredeti megállapodásnak megfelelően önállóan és a főseregtől meglehetősen távol, a Grande Armée zömének jobbszárnyától mintegy 400 kilométernyire, a Jean Luis Ébénézer Reynier hadosztálytábornok vezette, jobbszárny-hadtestként működő VII. hadtesttől pedig 200 kilométerre, kezdte meg hadműveleteit.³⁰ Ez az önállóság és elkülönülés, bár Napóleon csak átmenetinek szánta, végül mindvégig meghatározónak bizonyult a segédhadtest oroszországi működése szempontjából.

A segédhadtest, kezdetben a fősereggel párhuzamos úton haladva, június 15-én lépte át a Habsburg Birodalom és a Varsói Hercegség határát, s június 20-án érte el Lublint (ma Lengyelország).³¹ Elővédjét a Frelich-dandár képezte, kötelékében az 1. huszárezreddel, mely előőrsei révén már június végén elérte a Varsói Hercegség délkeleti részének Oroszországgal szembeni határvonalát képező Nyugati-Bug³² folyót. Az ezred folyó mentén felállított előőrsei június 30-án jelentették, hogy az oroszok visszavonultak a Bug túlpartjáról, miután felgyújtották ottani raktáraikat.³³ Schwarzenberg erre parancsot adott Frelichnek, hogy dandárával keljen át a folyón és nyomuljon a visszavonulók után. Július 1-jén az 1. huszárezred néhány alegysége, köztük Pauliny Mihály kapitány svadronja, felderítéssel megbízva Drohicsinnál³⁴ átkelt a folyón.³⁵ A kapitány, aki a hadjárat során nyújtott kiemelkedő teljesítményéért utóbb elnyerte a Birodalom legrangosabb katonai kitüntetését, a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét is, így emlékezik: „Számos terepakadálytól nehezítve folytattuk menetünket patakokon, ingoványokon, árkokon és sövényeken át, ráadásul fárasztó kerülőt kellett tennünk Drohicsin irányába, ahol átgázoltunk a Bugon, és július 1-jén délután hat órakor arccal északnak ellenséges földre és talajra léptünk.

²⁷ Kerchnawe 1574. o.

²⁸ Korrespondenz des Oberstleutnants de Latour, 1758. o.; *Angeli* 11. o.

²⁹ *Horsetzky* 238. o.

³⁰ Kerchnawe 1575. o.

³¹ *Rothenberg* 225. o.; *Amon* 1898. 265. o.

³² A folyó a mai Ukrajnában, Fehéroroszországban és Lengyelországban, a Lvivtől 70 kilométerre fekvő Zolocsev város (ma Ukrajna) közelében ered és Serocknál (ma Lengyelország) torkollik a Narewbe. Nem összetévesztendő a szintén Ukrajnában található Déli-Buggal, mely a Podóliai-hátságban, Hmelnickij városától 25 km-re északnyugatra ered, és Ocsakovnál ömlik a Fekete-tengerbe.

³³ *Amon* 1898. 266. o.

³⁴ Drohiczin néven is ismert, ma Lengyelország területén található település.

³⁵ *Pauliny* 209–210. o., AFA Karton-Nr. 1512. 1812-7-4.; *Amon* 1898. 266. o.

Engem a dandárparancsnok számos utasításával ellátva, Broczky felé történő előrenyomulásra, egyúttal az orosz állások felderítésére vezényeltek. Így már mintegy 14 óra-ja lovon ülve, melyeket megetetni sem tudtunk, indultam első portyámra ezen hadjárat során... A nap már szürke felhők közé bújtt és csak halvány, vöröslő sugarakat vetett a termékeny, erdőkkel borított tájra, amikor 600 egynéhány lépésnyire balra, egy magaslat irányába 15 lándzsás lovas láttunk sietve elügetni. Gyorsan kiküldtem egy káplárt, hogy kicsit hajtsa meg őket, mi pedig rendben tovább haladtunk a legközelebbi cserjés felé.

Sajnos a menekülők csak kaszákkal felfegyverkezett parasztok voltak, akik hamarosan eltűntek egy erdőben.

Letáboroztunk, széles körben előőrsöket állítottunk, és nekiláttunk megfőzni a vacsoránkat. Az éjjeli járőröm eközben egy szerencsés pillanatban 15, az ellenségnek szánt, kenyérrel és gabonával megrakott szekeret zsákmányolt, melyeket a dandárhoz küldtem.³⁶ – Az idézet jól rávilágít arra, milyen lehetett a hadjárat során egy császári-királyi huszárszázad, egy új hadjárat megkezdésének tényét leszámítva, átlagosnak tekinthető napja. Egyúttal a huszárok számára rutinfeladatot jelentő harcászati tevékenységek némelyikéről, úgymint a felderítésről, a portyázásról, illetve a zsákmányszerzésről is képet ad.

A Császár-huszárokkal egy időben a Mohr-dandár előretolt egységei, így valószínűsíthetően a Hessen-Homburg huszárok is megkezdtek az átkelést a Bugon, Grana település térségében. Szintén azzal a feladattal, hogy derítsék fel az oroszok visszavonulásának irányát.³⁷

A császári-királyi csapatok közül tehát a huszárok számára vette legkorábban kezdetét az oroszországi hadjárat. Másnap Frelich és Mohr főerői is végrehajtották az átkelést, az ellenséget azonban már nem tudták utolérni, előrenyomulásukat július 5-én, Pruzsanit (ma Fehéroroszország) elérve beszüntették. A segédhadtest zöme 3-án kelt át a határfolyón Drohicsinnél, az utóvédet képező Wrede-dandár, kötelékében a 6. huszárezreddel, azonban csak másnap hajtotta végre az átkelést. A segédhadtest ezt követően, az immár Vilnán (ma Vilnius, Litvánia) túl előrenyomuló Grande Armée jobboldalát továbbra is fedezve, szintén Pruzsani irányába vonult, amit július 10-én ért el.³⁸ A főerők érkezésével a Frelich-dandárt előretolták Malec település (ma Fehéroroszország) irányába, ahonnan a Császár-huszárok kiküldött portyázó különítményei egészen Pinszki³⁹ hatoltak.⁴⁰

A fentiekből kitűnik, hogy a hadászati felvonulás során a huszárok elsődlegesen metnbiztosító és felderítő feladatokat láttak el. A hadszíntérre érve utóbbi, különösen nehéz feladatuknak főként számos portyázó különítményük révén igyekeztek eleget tenni. Ezek rendszerint század vagy kisebb erejűek voltak. Gyakran előfordult, hogy egy különítmény maga is kikülönített egyes akciókra kisebb csapatokat.

A számtalan merész rajtaütés és portya közül csak néhányat emelünk ki, ezek teljes körű, részletes bemutatásuk ugyanis nagyon szerteágazó és gyakorlatilag kivitelezhetetlen lenne, mert a kisebb-nagyobb huszáregységek szinte napi rendszerességgel csaptak össze az ellenséggel. Július 12-én történt, hogy az 1. huszárezredbeli Pickl Ede kapitány 45 huszárral Pinszk alá vonult, ahonnan az ott felhalmozott élelmet az oroszok elszállítani

³⁶ Pauliny 209–210. o.

³⁷ AFA Karton-Nr. 1512. 1812-7-4.

³⁸ Amon 1880. 470. o.; Amon 1882. 373.; Horsetzky 238. o.; Pilch 1913. 26. o.; Pizzighelli 600. o.

³⁹ Ma Fehéroroszországban található település.

⁴⁰ Amon 1898. 266. o.

készültek. Pickl megtámadta és fogságba ejtette az élelmet éppen berakodó 146 katonát, s néhány hivatalnokot. Jelentős mennyiségű élelmiszert, szeszes italt és 60 szekeret is sikerült birtokba vennie. Ráadásul a városból kilovagoló egyik huszár a 27 199 rubel értékű papírpénzből, illetve 3959 rubel értékű ezüstpénzből álló orosz hadipénztárat is elfogta, amit egy kocsin akartak az északon harcoló alakulatokhoz szállítani. Egy orosz futár-tisztet is utolértek, aki végül elmenekült, de elveszítette fontos iratokkal teli tárcáját.⁴¹ A Hessen-Homburg-huszárezredbeli Dóry József másodkapitány július 16-án fogott el egy 198 kocsiából álló szállítmányt, szintén jelentős élelmiszerkészlettel.⁴² – A portyák többsége persze nem hozott ilyen kiemelkedő eredmény a sikeresebbek zöme is csak kisebb mérvű fogoly-, illetve zsákmányszerzéssel járt.

Akadtak kudarcral végződött próbálkozások is, amikor komoly ellenállásba ütközve, véres veszteségek árán a huszárok kényszerültek visszavonulni. Schwarzenberghez július 16-án parancs érkezett a Grande Armée főhadiszállásáról, hogy csatlakozzon a fősereghez, miután az oldalbiztosítást és a Luck⁴³ környékén összpontosuló 3. orosz hadsereg megfigyelését a továbbiakban a Reynier tábornok vezette, százbokból álló VII. hadtestnek kellett átvennie. Július 20-án a segédhadtest megindult Pruzsaniból Minszk⁴⁴ irányába.⁴⁵ Ezalatt az Alexandr Petrovics Tormaszov gróf lovassági tábornok vezette 3. orosz sereg megkezdte támadását északi irányban Luck mellől, és július 27-én Kobrynnál⁴⁶ Reynierre támadt és visszaszorította. A már Nyaszvizsben⁴⁷ álló Schwarzenberg július 30-án értesült erről, és miután nemcsak az ő, de az egész Grande Armée visszavonulási vonalai veszélybe jutottak, önhatalmúlag visszafordult Reynier támogatására, s augusztus 3-án Szlonimnál⁴⁸ egyesítették erőiket.⁴⁹ Ennek nyomán augusztus 6-án, Napóleon rendelkezése következtében Reynier-t és hadtestét hivatalosan is Schwarzenberg alárendeltségébe helyezték, s parancsot kapott, hogy támadólag fellépve kényszerítse csatára Tormaszovot és űzze vissza Volhíniába.⁵⁰ Schwarzenberg a továbbiakban Reynier-vel egyetemben, önállóan és kikülönítetten, de a kapott instrukciók szellemében mint a fősereg jobbszárnya hajtotta végre hadműveleteit.⁵¹ A herceg másnap, augusztus 7-én a kapott parancsnak megfelelően hadtestét Sielec⁵² és Bereza-Kartuzskaján⁵³ át, a VII. hadtestet ugyanakkor Zelwán és Novij-Dvoron⁵⁴ át megindítva, két irányban megkezdte előrenyomulását a Malecnél és Pruzsaninál álló oroszok ellen.⁵⁵ Saját balszárnyának biztosítása céljából viszont Mohr vezérőrnagy parancsnoksága alatt a Bereza-Kartuzskajától északra fekvő

⁴¹ *Amon* 1898. 266.; *Pilch* 1913. 28–29. o.

⁴² ST HR 4 1812 Karton-Nr. 7473.; *Amon* 1882. 373–374. o.; *Pilch* 1913. 30. o.

⁴³ Ma Ukrajna területén található település.

⁴⁴ Ma Fehéroroszországban található település.

⁴⁵ A magyar katona 189. o.; *Angeli* 19–20. o.; *Bánlaky* 363–364. o.; *Horsetzky* 238. o.

⁴⁶ Ma Fehéroroszországban található település.

⁴⁷ Ma Fehéroroszországban található település.

⁴⁸ Ma Fehéroroszországban található település.

⁴⁹ *Horsetzky* 238. o.

⁵⁰ Ma Volíny, történelmi, földrajzi terület a mai Ukrajna északnyugati részén. – *Pilch* 1913. 37. o.; *Wiener* 275. o.

⁵¹ A magyar katona 189. o.; *Pizzighelli* 599. o.

⁵² Ma Ukrajna területén található település.

⁵³ Ma Fehéroroszországban található település.

⁵⁴ Ma Fehéroroszország Hrodnai területén található települések.

⁵⁵ *Pilch* 1913. 37. o.

Diadynál hagyva kikülönített egy csoportosítást, melyet a 30. De Ligne-gyalogezred, a 4. huszárezred és egy háromfontos üteg képeztek.⁵⁶ A különítménynek, Pinszk felé történő előrenyomulás mellett egyúttal a Babrujszknál⁵⁷ álló francia és lengyel csapatokkal is fenn kellett tartani az összeköttetést.⁵⁸ Mohr kikülönítése révén viszont a segédhadtest hadrendje is megváltozott:⁵⁹ az addig Mohr vezérőrnagy dandárjába tartozó 7. vadászszázlój és az 5. varasd-kőrösi határőr-gyalogezred 1. zászlój a Mayer-dandárban kapott beosztást, Zechmeister vezérőrnagy az addig Frelich vezérőrnagy alárendeltségében állt O'Reilly- és Hohenzollern-svalizsérezedekből létrehozott dandár élére került. Zechmeister három korábbi csapatteste közül kettőből, a 6. varasd-szentgyörgyi határőr-gyalogezred 1. zászlójából és az 5. vadászszázlójából báró Georg von Suden ezredes vezetésével új dandárt alakítottak. A 8. Kienmayer-huszárezred Wrede alárendeltségébe került, akinek dandárából a 6. huszárezredet a két svalizsérezedétől megfosztott Frelich-hez vezényelték,⁶⁰ akik alárendeltségében ugyanakkor az 1. huszárezred továbbra is megmaradt, ily módon vezetése alatt immár egy dandárnyi huszárkötélék került felállításra. – Megállapítható, hogy a hadjárat első tapasztalatai alapján a hadvezetés már rövid idő után célszerűnek látta, hogy szintisztán huszárokból álló seregetestet, vagyis mai szóhasználatnál magasabbegységet is létrehozzon. Ennek vezetésére a belovári⁶¹ születésű báró Frelich Ferenc tábornok tökéletes választás volt, miután maga is komoly huszárműtől rendelkezik, hiszen a 10. számú Stipsicz-huszárezred parancsnoka volt, mielőtt 1809-ben elnyerte a vezérőrnagy-i kinevezést, de mozgalmas pályafutása során határőrgyalogként, ulánusként és dragonyusként is széles körű hadi tapasztalatra tett szert.⁶²

A támadási célú előrenyomulás következtében augusztus 8-án sor került sor az immár öt hete ellenséges földön működő hadtest és az oroszok első jelentősebb összecsapására. Miután az előnyomuló segédhadtest 8-án átlépte a Jasselda-folyót, az elővédet képező Frehlich-dandár, a Bereza-Kartuzskajától délnyugatra fekvő Bluden⁶³ falunál az orosz elővédhez tartozó nagyszámú, mintegy 2000 főnyi lovasságra bukkant, akik közt számos íjakkal és nyilakkal felfegyverkezett, csekély harcértékű baskír és tatár is volt.⁶⁴ Frelich a túlerő dacára támadásra rendelte a harci vágtyól igencsak feltüzelt huszárokat, akik kitűnő vitézséggel a Bludentől délre található Siehniecze⁶⁵ alá vetették vissza az oroszokat,⁶⁶ ahol korábbról ott állomásozott Jefim Ignatyevics Csaplic vezérőrnagy nagy erejű lovassága, valamint ekkora felvonult Nyikolaj Nyikolajevics Hovanszkij herceg, vezérőrnagy gyalogsága és tüzérsége. A Frimont-hadosztály részéről az O'Reilly-svalizsérezed, valamint egy lovagló üteg és a Frimont-hadosztály többi alakulata harcra fejlődött, s a Siegenthal-hadosztály is megindult a várható összecsapás helyszíné felé. Utóbbi kelet felől előrenyomuló csapatainak azonban az itt elterülő kiterjedt mocsarak miatt akkora kerülőt

⁵⁶ *Pilch* 1913. 38. o.

⁵⁷ Ma Fehéroroszországban található település.

⁵⁸ *Pilch* 1913. 38. o.; *Thürheim* 91. o.

⁵⁹ *Pilch* 1913. 39. o.

⁶⁰ *Kerchnawe* 1579. o.

⁶¹ Ma Horvátországhoz tartozik.

⁶² ML HR 7 1804 Karton-Nr. 7591., valamint *Wurzbach* IV. 348. o.

⁶³ Ma Fehéroroszországban található település.

⁶⁴ *Pilch* 1913. 40. o.; *Thürheim* 155. o. – Pauliny ugyanakkor 1500 főnyi ellenségről szól. *Pauliny* 226. o.

⁶⁵ Ma Fehéroroszországban található település.

⁶⁶ *Pilch* 1913. 40. o.

kelltt tenniük, hogy végül nem érkeztek kellő időben a csataterre.⁶⁷ Az oroszok ily módon túlerőben voltak, azonban a szembenálló felek egyike sem indított órákig támadást, sőt, az arccal egymással szemben, ágyúlovésnyire felsorakozott csapatok nekiláttak ebédet főzni és lovaikat etetni.⁶⁸

Délután fél három körül érkezett be a Frimont-hadosztályból a Kienmayer-huszárezred és a Hohenzollern-svalizsárezred, valamint néhány üteg. A már korábban ott lévők is rögtön lóra szálltak, miközben egy előreküldött csatárlánc révén kezdetét vette a küzdelem, és a lovasezredek svadronjai is egymás után nyomultak előre a csatárok támogatására. A balszárnyon a segédhadtest ütegei főként az ellenség jobbszárnyának szélén álló gyalogság irányába kezdtek tüzelni. A jobbszárnyon eközben egyre hevesebbé váló lovassági harc folyt. A váltakozó eredménnyel folyó küzdelemben a segédhadtest lovassága több támadást is végrehajtott, illetve visszavert. A Császár-huszárezred Pauliny Mihály vezette ezredesi 2. svadronja – amely éppen egy csapat kozákok ugrasztott szét – azonban egyszer csak túlerejű lovassággal találta magát szemben, akik visszavetették őket. Látván huszárai szorult helyzetét, báró szentgyörgyi Horváth Antal ezredes, a Császár-huszárezred parancsnoka a még harcban nem vetett alezredesi osztály⁶⁹ elé ugratott és néhány lelkesítő szóval harcban szólította katonáit, akikkel a támadásra hívó trombitaszó első hangjára a leggyorsabb vágóban az ellenségre rohant. Szöllősy János alhadnagy későbbi kapitány leírása, továbbá a Császár-huszárezred hivatalos ezredtörténete szerint is ez volt az ezred történetének egyik legszebb lovasrohama, melynek nyomán a lovasság a heves gyalogsági és kartácstűzben folytatott küzdelem után kiverte állásaiból és a városból az oroszokat, akik Antopal helység⁷⁰ irányába vonultak vissza.⁷¹

A győzelemnek azonban nagy ára volt: Horváth ezredesre az említett lovasroham során egy menekülő kozák rálőtt, a lövedék a törzstiszt bal csuklóját széttroncsolta, majd altetésén is keresztülhatolva a gerincébe fűrődött. Huszárai ugyan rögtön kimenekítették a harcból, de sérülése olyan súlyos volt, hogy másnap koradélután elhunyt.⁷² Földi maradványait ezt követően Malec településre szállították, ahol másnap a templomkertben napfelkeltekor csendesen örök nyugalomra helyezték.⁷³ A hősi halálakor hozzávetőlegesen 40 éves⁷⁴ szentgyörgyi Horváth Antal elismerten vitéz katona volt, aki már egész fiatalon, 30 éves kora körül, 1801-ben elnyerte a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét, miután az 1800. július 17-i landshuti ütközetben fél századával megállította az előretörő ellenséget, és elfogott egy tábornokot, húsz tisztet, valamint több katonát.⁷⁵ – Súlyos sebesülése és halála mélységesen megrázta ezredének tagjait, valamint haláltusája során is mellette

⁶⁷ *Pilch* 1912. 632. o.; *Amon* 1898. 269–270. o.; *Pilch* 1913. 40. o.

⁶⁸ *Amon* 1898. 270. o.

⁶⁹ *Pilch* és az 1. huszárezred története szerint ugyanakkor az 1. őrnagy 1. svadronról van szó. (*Amon* 1898. 270. o. és *Pilch* 1913. 41. o.) E tekintetben azonban hitelesebbnek tartjuk az események egyik főszereplője, Pauliny leírását: *Pauliny* 231. o.

⁷⁰ Ma Fehéroroszországban található.

⁷¹ *Amon* 1898. 270, 274. o.; *Pilch* 1913. 40. o.; *Pilch* 1912. 632–633. o.; *Szöllősy* 50. o.

⁷² *Amon* 1898. 271–272. o.

⁷³ *Pilch* 1912. 635. o.

⁷⁴ Születésének 1770 és 1773 közé tehető időpontjával kapcsolatosan a katonai források és szakirodalom sem egyöntetű. Vö.: ML HR 1 1807 Karton-Nr. 7302.; ML HR 1 1811 Karton-Nr. 7303.; ML HR 3 1803 Karton-Nr. 7390., illetve *Pilch* 1912. 635. o.; *Szluha* Leszármazási táblák. Szentgyörgyi Horváth III.; *Wurzbach* IX. 329. o.

⁷⁵ *Pilch* 1912. 633. o.

lévő dandárparancsnokát és egyben jó barátját, Frelich Ferenc tábornokot, ami utóbbinak Schwarzenberghez írt aznapi jelentéséből érzékletesen kitűnik: „Szívbe markoló fájdalommal jelentem báró Horváth ezredes úr súlyos sebesülését, ami mélyen érintett. Az orvos szerint már nincs remény. Báró Horváth ezredes úr, akárcsak sok más alkalommal, úgy a mai ütközetben is bizonyítékát adta elszántságának és bátorságának.”⁷⁶ A hős Horváth nemcsak bajtársai körében, hanem – talán nem túlzás ezt állítani – birodalom szerte ismert és közkedvelt lehetett. A nyomtatott sajtó elterjedése révén a korszak kiemelkedő katonaszemélyiségei ugyanis széles körű ismertségre és népszerűsége tettek szert. Ezt igazolni látszik, hogy elestét követően az egyik legelterjedtebb magyarországi hírlap, a *Hazai és Külföldi Tudósítások* életének és tetteinek összegzése révén méltó megemlékezést közölt róla.⁷⁷

A parancsnok nélkül maradt Császár-huszárok vezetését átmenetileg rangidős tisztként Derra Jakab elsőőrnagy vette át, mert az 5. huszárezredtől május végén alezredesi előléptetés mellett az ezredbe áthelyezett báró Luzsénszky Ferenc egyelőre úton volt és ténylegesen még nem vonult be új alakulatához.⁷⁸

Az összecsapásra vonatkozóan szerencsére az ezúttal is jelentős szerepet játszó Pauliny kapitány jóvoltából rendelkezésünkre áll egy autentikus beszámoló, mely által eleven és izgalmas betekintést nyerhetünk az eseményekbe, s nem utolsósorban a huszárság harcászatahoz kapcsolódóan is kapunk néhány adalékot: „...egész előre jöttem állást foglalni a jobbszárnyon, ezer lépésnyire a leghosszabb, ingoványos talajú, éger- és nyírfából álló erdőtől, amely mögött az ellenséges lovasság egy része állt takarásban. Az állásaimtól kicsit balra, átellenben feküdt Sieniewiczze városka, amelyet egy földlépcső miatt nem lehetett megfelelően belátni.

Késztetésem, hogy amikor szükséges, az ellenséghez a legközelebb kerüljek, itt is áthajtott a zabföldeken, és miközben a magok a csákómba ragadtak, egészen egyedül, lassan, amennyire csak lehetséges volt egészen előre lopódtam, ahonnan látcsóval egyértelműen észrevettem, hogy a templomudvart ellenséges gyalogság és ágyúk népesítik be, láttam a gyalogos népséget a földön heverni, miközben a kerítéshez támasztott fegyvereik megcsillantak a napfényben. Ezt jelentettem, de nem tudom miért, kételkedtek ebben... Órákig voltunk ebben a tétlen szembenállásban, mindenki lóról szállt és nem értettük, hogy sem az oroszok nem támadnak ránk, sem mi órájuk. No, délután négy órakor, abban a pillanatban, amikor éhes lovamat a csákómból ettettem, odaugratott hozzám az ezredes dörgő hanggal... Lóra! Rögtön megtisztítja az erdőt az ellenségtől... azon nyomban nagy-szerű harcot fogunk vívni az erdő megtisztításáért! Nagy szemekkel néztem az ezredesre, nem mondtam ellent, és Hirschmann káplárt hat huszárral előre küldtem, abban a biztos tudatban, hogy az ellenség nem fogja hagyni, hogy az erdőhöz érjenek.

A velem szemben álló oroszok, látva, hogy lóra szállunk és előrenyomulunk, ugyanezt tették, azzal a különbséggel, hogy erre bizonyára nem az én ezredesem adott nekik parancsot, ők is, akárcsak mi, éppen olyan lassan, méltóságteljes lépésekkel nyomultak előre, ugyanakkor volt rá eszük, hogy egy rajnyi csatárt előreküldjenek, akik hosszú csövű puskáikkal, süvöltő gyilkos golyóikkal fogadtak minket akkor, mikor mi, az ő fegyvereikhez

⁷⁶ AFA Karton-Nr. 1513. 1812-8-60.

⁷⁷ *Toldalék a Hazai és Külföldi Tudósításokhoz*, sz. n. 1–2. o.

⁷⁸ *Pauliny* 234. o.

képest aránytalan pisztolyaink lövéseivel, még a köztünk lévő távolság felét se értük el. Már nem tudtam elszaladni, hanem arra kényszerültem, hogy pisztolylövésnyire megközelítsem őket, az ezredes egyik küldöncöt szalajtotta a másik után: a tüzelést mérsékelni és nem forrófejűen eljárni. Ezt persze helyes lett volna megfogadni, ha a kalmükök, baskírok és ulánusok olyan előzékenyek lettek volna, hogy visszafordulásom esetén a lándzsájukat nem döfik a bordáim közé. Csak hát új svadronok kanyarodtak be jobbról és balról, engem pedig középre vettek, aki itt lassan akar eljárni vagy gyalázatosan megfutni, az tegeye, én azonban nem. Már senkire sem hallgattam, hanem, több osztrák lovasosztály szeme láttára, akik közül még senki sem jött a segítségemre, igyekeztem a szablyámmal védeni magamat.

A túlerejű ellenséges támadástól feldühödve, elszánt lendülettel bevágtunk a kozákok közé. Ebben a véres kézitusában, kívánatos módon a svadronom második szárnya sietett a segítségemre és így sikerült néhány szusszanásnyi időre enyhíteni az ellenfél fojtogató szorításán, hogy aztán még dühödtebb támadással nézzünk szembe. A kozákok egész arcvonala csatárookra oszlott és süvítő golyók és susogó nyílveszők záporát zúdították rám, visszavetettük őket, majd ők újra minket, rendeztük soraikat majd támadásra indultunk, ők is rendezték soraikat és svalzisérekkel megerősítve újra támadtak.

A többiek ezalatt csak nézték, további intézkedés megtétele nélkül, veszélyes küzdelmemet. Kérést küldtem az ezredeshez, hogy a néhány 100 lépésnyire, az első vonalban mozdulatlanul álló alezredesi osztály induljon meg most és soraiba vegyen fel, és biztosítottam, ha még néhány osztály rögtön utánunk jön, akkor aztán igazán nagyszerű hatást várhatunk. Kérésem hosszú ideig hiábavaló maradt, átengedtek sorsomnak... Miközben szerencsésen megbirkóztam az újabb rohammal, egy lövedék elsüvített a bal szememnél, átlukasztotta a csákót, amitől pár pillanatra megszédültem.

Gróf Castiglione főhadnagy,⁷⁹ egy személyes bravúrjai révén kiérdemesült tiszt, ebben a szempillantásban karját nyújtotta, és szavunkat adtuk egymásnak, hogy mindegyikünk híven kitart a másik mellett... Tisztjeim mint első az ellenségre rohanásban, bátorságot öntöttek az én, még soha ilyen derekasan nem küzdött huszárjaimba.

Ekkor, ismételt kérésemre, Frelich tábornok és az ezredes az élen állva, vágtaiban megindították az említett osztályt, és így az ellenséges lovasságot teljesen visszavetettük.”⁸⁰

A Siehnieviczénél kivívott győzelem révén a segédhadtest áttörte és kettéválasztotta Tormaszov előcsapatait, mely által kedvezőbb helyzetbe került a tervezett nagyobb csata megvívására.⁸¹ Néhány kisebb elővédharcot követően, augusztus 11-én a segédhadtest és a VII. hadtest egységei a Breszt-Litovszktól⁸² 53 km-re északra fekvő Gorogyecsno nevű falu⁸³ körül tömörültek, hogy túlerejükkel csapást mérjenek az oroszokra, mielőtt azok valamennyi seregteste egybegyűlne.⁸⁴

Tormaszov, aki eddig tétlenül nézte, hogy előretolt csoportosításait egyenként legyőzték, cselekvésre szánta el magát, és készen egy csata megvívására, a Gorogyecsnotól nyu-

⁷⁹ Gróf Heinrich Castiglione későbbi altábornagy (1790–1853).

⁸⁰ *Pauliny* 228–233. o.

⁸¹ *Pilch* 1913. 41. o.

⁸² Ma Breszt, Fehéroroszországban.

⁸³ Gorogyecsna néven is ismert, ma Fehéroroszországban található.

⁸⁴ *Bodart* 435. o.; *Pilch* 1913. 43. o.

gatra, a közeli Poddubno nevű helységtől⁸⁵ pedig délre fekvő magaslatokon foglalt állást, és miután az említett domboktól északra és keletre mocsaras vidék terült el, csak a balszárnyon, nyugatról volt megtámadható, esetleg nagy veszteségek árán arcból.⁸⁶

Az erőviszonyok a következők voltak: a kikülönítések nyomán a szövetséges császári–királyi és szász csapatok 26 császári–királyi és 13 szász gyalog-zászlóaljjal, 38 császári–királyi, illetve 16 szász lovasszázaddal, végül 7 császári–királyi és 4 szász üteggel, együttesen 33 600 fővel rendelkeztek. Az oroszok ezzel szemben 24 gyalog-zászlóaljat, 38 lovasszázadot, 3 kozákezeredet és 6 üteget, összesen 28 000 főt vonultattak fel.⁸⁷ – Látványos, hogy gyalogság tekintetében a szövetségesek voltak túlsúlyban, míg a lovasság létszámában orosz fölény érvényesült. Számszerűen erősebb volt a szövetséges tüzérség is, ennek kapcsán azonban meg kell jegyezni, hogy míg az orosz lövegek többnyire 12 fontosak voltak, addig a szövetségeseknek csupán egy 12 fontos ágyújuk volt, a többi lövegük, néhány 3 fontos ágyútól és 7 fontos taraktól eltekintve, 6 fontos volt.⁸⁸

Miután Tormaszov az említett módon nehezen támadható védelmi állást vett fel, a kezdeményezés az egyesült császári–királyi és szász hadakra maradt. Utóbbiak haditerve az orosz harcrend és a terepviszonyok figyelembevételére alapján a következő volt: a segédhadtest zöme Gorogyecsnónál és Poddubnónál leköti az oroszokat, mialatt a szászok a császári–királyi alakulatok egy részével megerősítve, a Poddubno és Kuvacsics között elterülő erdőn át, az ellenséges balszárnyat megkerülve az oroszok oldalába törnek. Mindezt még augusztus 12-én végre kívánták hajtani, miután várható volt, hogy Tormaszov magához vonja kikülönített csapatait, melyek azonban aznap még nem érkezhettek meg.⁸⁹

Az elképzeléseknek megfelelően Reynier elővéde (a Zechmeister- és a szász Gablenz-lovas, illetve a Nostitz-gyalogosdandár, valamint két üteg) Zechmeister vezérőrnagy parancsnoksága alá helyezve délelőtt kilenc órakor elindult a kuvacsicsi erdő felé, amit, mint a felderítők jelentettek, az oroszok nem szálltak meg, majd fél tizenegykor követte őket Reynier főereje is, kiegészülve a Blankenstein-huszárok egy századával.⁹⁰

Mindeközben az előzetes haditervnek megfelelően a segédhadtest csapatainak nagyobb része egymást követően megkezdte elvonulását Gorogyecsnó környékéről Poddubno felé, köztük az újabb hadrend szerint immár a Siegenthal-hadosztályba tartozó Frelich-dandár is, kötelékében az 1. huszárezred hat, illetve a 6. huszárezred öt svadronjával.⁹¹ A Gorogyecsnótól való kibontakozás során a településnél ugyanakkor visszamaradt, a balszárnyat képezve, Frimont hadosztálya, alárendeltségében Wrede vezérőrnagy dandárával és így a 8. huszárezreddel, három gyalogezreddel és két üteggel. Azzal a feladattal meg-

⁸⁵ Ma Fehéroroszországban található település.

⁸⁶ Amon 1898. 276–277. o.; Pilch 1913. 43., 195. o.

⁸⁷ Pilch 1913. 196. o. – Természetszerűleg több különböző számadat található az egyes forrásokban, melynek kapcsán megjegyzendő, hogy a szövetséges erők nagyságának tekintetében lényegesen kisebb a szórás, mint az oroszok esetében, kiknek létszámát az ezúttal is jelenlévő Pauliny kapitány 35 000-re teszi. Pauliny 239. o.

⁸⁸ Wiener 279–280. o.

⁸⁹ Pilch 1913. 197. o.

⁹⁰ Korrespondenz des Oberstleutnants de Latour 1768. o.; Pilch 1913. 198. o.; Wiener 287. o. – A 6. huszárezred fent említett svadronjának tevékenységéről sajnos további adatok nem állnak rendelkezésre. Lásd: Pizzighelli 602. o.

⁹¹ Wiener 280., 288. o.

bízva, hogy szállják meg a települést, és a környező magaslatokat és demonstrációk révén, tüntetőleg vonják magukra az ellenfél figyelmét.⁹²

Ezalatt az oroszok, érzékelve a szövetséges jobbszárnyon történő csapatmozgásokat, tartalékaik egy részét a Poddubnával szemközti magaslatokra, vagyis balszárnyuk közelébe vonták előre. Egy dragonyos dandár arccal a kuvacsicsi erdő felé sorakozott fel.⁹³ A szövetséges balszárnyon és a centrumban továbbra is megmaradtak az ellenfél foglalkoztatásánál, észlelve azonban az oroszok erőátcsoportosítását jobbszárnyukról a balszárnyuk irányába, figyelemelterelésük komolyabbá vált.⁹⁴ Ennek során tűzpárbajba kezdtek a szemben lévő magaslatokon felállított orosz tüzérséggel is.⁹⁵

A megkerülő erők elővéde tizenegy órakor bontakozott ki a kuvacsicsi erdőből és fejlődött fel az orosz balszárny magaslatai irányába.⁹⁶ Balszárnyának az erdőn át való megkerüléséről Tormaszov csak dél körül kapott jelentést, ekkor azonban egész itt állomásozó erejét az előrenyomuló ellenséges csapatok visszaszorítására rendelte.⁹⁷ A küzdelem így módon általánossá vált, míg azonban a balszárnyon és a centrumban továbbra sem törtedtek döntésre, addig a szövetséges jobbszárnyon valóban döntő harc bontakozott ki.⁹⁸

Ekkor, vagyis az érdemi küzdelem kezdetén a különböző csapatmozgások nyomán a szövetséges erők a következő harcrendben álltak. A császári-királyi és szász erők balszárnya Gorogyecsnónál helyezkedett el. Továbbra is itt állt Frimont alárendeltségében Wrede tábornok dandára a 8. huszárezreddel. A centrum Poddubnónál volt, ahová ekortájt érkezett be a Frelich-dandár az 1. és a 6. huszárezreddel, a jobbszárnyat pedig a kuvacsicsi erdőtől keletre elterülő magaslatokon álló Zechmeister- és Gablenz-lovasdandárok, a VII. hadtest még a kuvacsicsi erdőben vonuló, részben onnan kibontakozni próbáló gyalogsága képezte, a Blankenstein-huszárok említett századával.⁹⁹

Utóbbi egységeket az oroszok heves ágyútűzzel fogadták. A 19. gyalogezred egy óra alatt 90 embert veszített. Az orosz gyalogság erőteljes ellentámadása, valamint a nagyobb erejű lovasság, jobbszárnyat fenyegető átkarolása miatt Reynier előrenyomulása hamarosan megakadt. A Poddubnával szemközti magaslaton heves orosz ellentámadás indult, hogy áttörjék és szétválasszák a szövetségeseiket. Előbbi magaslat vált tehát a csatater kulcspontjává, amiért elkeseredett küzdelem bontakozott ki a túlerővel szemben elszántan kitarító Sahr-dandár és az oroszok között.¹⁰⁰

Eközben Gorogyecsnónál is folytatódott a heves tüzérségi párbaj, az út két oldalán felvonult tüzérség támogatása mellett, a Suden-dandár megpróbálkozott a postaépület irányába történő előrenyomulással.¹⁰¹ A középben folytatott harctevékenység továbbra is kimerült egymás lekötésében.¹⁰²

⁹² Wiener 288. o. – Az ellenfél illetén foglalkoztatása, gróf Theodor Baillet de Latour alezredes vonatkozó leveléből kiindulva, már kilenc óra körül kezdetét vette. Lásd: Korrespondenz des Oberstleutnants de Latour, 1768. o.

⁹³ Wiener 289. o.

⁹⁴ Uo. 290. o.

⁹⁵ Uo. 289. o.

⁹⁶ Uo. 287. o.

⁹⁷ Kerchnawe 1581. o.; Wiener 289. o.

⁹⁸ Wiener 295. o.; továbbá lásd: Pauliny 240–241. o.

⁹⁹ Wiener 288., 290. o.

¹⁰⁰ Pilch 1913. 200. o.

¹⁰¹ Kerchnawe 1581–1582. o.

¹⁰² Wiener 295. o.

Öt óra körül Schwarzenberg, látva a Sahr-dandár szorongatott helyzetét, amely láthatóan nem volt már képes sokáig tartani magát, előbbi támogatására küldte az időközben a centrumba érkezett Hessen-Homburg gyalogos-dandárt, nyomában a Mayer-dandárral, melyeknek azonban, mivel hosszadalmas kerülő manőverre már nem volt idő, déli irányban, a mocsarakon átgázolva kellett támadásra indulniuk.¹⁰³ A főparancsnok ezzel egyidejűleg parancsot adott a balszárnyon, Gorogyecsnónál folytatott, felesleges veszteségekkel járó támadás beszüntetésére. A jobbszárny erősítésére küldött gyalogezredek hatalmas nehézségek árán átkeltek a mocsarakon, és megérkeztek Poddubnótól délre, ahol jelentős veszteséget szenvedve ugyan, de szilárdan megvetették lábukat. Sikerült a szorongatott Sahr-dandárt tehermentesíteniük, majd együttesen visszaszorítaniuk az oroszokat.¹⁰⁴

Ezzel a döntőnek bizonyult küzdelemmel egy időben az oroszok erőteljes lovassági támadást indítottak a szövetséges jobbszárny lovassága ellen, melynek tevékenysége addig csak a gyalogság támogatására korlátozódott. A cári szolgálatban álló francia royalista tábornok, gróf Charles de Lambert vezérőrnagy lovashadtestének két dragonos-, valamint egy tatár ulánuszrede indult ellenük rohamra, melynek során a szász Gablenz-lovasdandár első vonalát sikeresen vissza is vetették. Az itt lévő szövetséges lovasság jobbszárnyát alkotó Zechmeister-dandár ellen kozákok indultak támadásra. Zechmeister tábornok a dandárának első vonalát képező Hohenzollern-svalizsérezzel a kozákok támadása elől balra kikanyarodott, és azt a Gablenz-dandár segítségére küldte, az időközben, a lovasság kialakult nehéz helyzete miatt a Frelich-dandár kötelékében öt óra tájt idevezényelt 6. huszárezreddel egyetemben.¹⁰⁵ A Gablenz-dandár második vonala ezt követően arcban támadt az ellenséges lovasságra, a Hohenzollern-svalizsérekek¹⁰⁶ és a 6. számú Blankenstein-huszárok annak bal oldalára rontottak.¹⁰⁷

Ezzel egyidejűleg a Zechmeister-dandár második vonalát képező 3. számú O'Reilly-svalizsérezzel az 1. huszárezreddel együtt, mely a Frelich-dandárral szintén ideérkezett, elhárította a kozákok támadását, melynek során a Császár-huszárok oldalba kapták az ellenséges lovasságot.¹⁰⁸

Az említett, Poddubnóval szemközti magaslat, valamint a környező dombok birtokbavétele meghozta a döntést, mivel az orosz balszárnyat a szövetségesek gyakorlatilag felgöngyölték. Az ágyúzásnak és a kisebb harcoknak azonban csak a sötétség beállta vetett véget, miután este hét órát követően az oroszok az egész vonalon visszahúzódtak.¹⁰⁹ Augusztus 13-án hajnalban elhagyták a csatateret és Kobryn felé visszavonultak.¹¹⁰

Az összecsapásban, mely a segédhadtest oroszországi szereplése során végül a legjelentősebbnek bizonyult, a szövetségesek vesztesége halottakban hat törzs-, illetve főtiszt és 169 katona, sebesültekben 36 tiszt és 1040 katona, végül fogságba esettekben 14, eltűntekben pedig 91 fő. Az oroszok vesztesége halottakban, sebesültekben és elfogottakban együttesen meghaladta a háromezret.¹¹¹

¹⁰³ *Pilch* 1913. 200. o.; *Wiener* 290. o.

¹⁰⁴ *Kerchnawe* 1581. o.

¹⁰⁵ *Amon* 1898. 277. o.; *Kerchnawe* 1583. o.; *Wiener* 294. o.

¹⁰⁶ *Pilch* tévesen Hohenzollern-vértesekeket említ. Vö.: *Pilch* 1913. 202. o.

¹⁰⁷ *Geschichte des achten Uhlanen-Regimentes*, 119. o.

¹⁰⁸ *Kerchnawe* 1583. o.; *Pauliny* 239. o.

¹⁰⁹ *Pauliny* 241. o.; *Briefe des Feldmarschalls Schwarzenberg*, 212. o.; *Wiener* 296. o.

¹¹⁰ *Pilch* 1913. 202. o.

¹¹¹ Uo.

A huszárság szempontjából annyit érdemes a csata kapcsán összegzésként kiemelni, hogy az összecsapásban, a Mohr különítményében lévő 4. huszárezred kivételével a segédhadtest kötelékében lévő mind a három huszárezred jelen volt, összesen 18 svadronnal, azonban közülük csak két ezred került bevetésre, de ezek is, a Blankenstein-huszárok kikülönített svadronját leszámítva, csak öt óra után, a csata végső fázisában. A küzdelem döntő súlya ekkor is inkább Zechmeister svalizsérezeire hárult, az 1., illetve a 6. huszárezred tevékenysége csak ezek támogatására korlátozódott. Erőfeszítéseik valószínűleg így sem voltak jelentéktelenek, miután az 1. huszárezredből öt huszár és hét ló esett el, kilencen megsebesültek, két fő pedig fogságba esett.¹¹² A 6. huszárezred veszteségeit sajnos nem ismerjük. Végezetül, a balszárnyon álló 8. huszárezred, mint említettük, egyáltalán nem került harcba, és csupán a folyamatos ágyúzást kellett elviselniük.¹¹³ Kiemelkedő fontosságú szerepet tehát nem játszott a huszárság a csata folyamán, annál inkább a hamarosan kezdetét vett üldözés során.

Egyelőre azonban a szövetségesek túlságosan kimerültek voltak ahhoz, hogy még a csata estéjén kiaknázzák sikerüket.¹¹⁴ A Frelích-dandár huszárai ugyanakkor így is, miután a jobbszárny szélén felváltották állásaikban a gyalogság mögé visszavont Zechmeister-dandárt, az egész éjszakát nyeregben töltötték, mint Pauliny írja, „immár 40 órája evés, ivás és a lovak etetése nélkül”.¹¹⁵

Az üldözés első fokozataként Schwarzenberg 13-án napfelkeltekor megindította a Zechmeister- és a Frelích-dandárt, amelyek az ellenség után vetették magukat, Strigovo településnél¹¹⁶ azonban Lambert tábornok 7-8000 fős lovasságába ütköztek, akik a gyalogságuk és a lövegek visszavonulását fedezték.¹¹⁷

A huszárok összecsaptak a kozákokkal, ám hamarosan utóbbiak segítségére sietett több sorhadi lovasezred is, melynek következtében egy darabon visszaszorították a segédhadtest lovasait. Ekkor támadásra indult Zechmeister két svalizséreze, melyeknek a huszárokkal együtt végrehajtott támadása olyan súlyú volt, hogy az ellenséges lovasságot visszavetve, az oroszokat további, egészen Kobryinig történő visszavonulásra kényszerítette. A kibontakozott harc után egészen a divini úton¹¹⁸ lévő erdőségekig sikerült őket visszaszorítani.¹¹⁹

14-én az üldözés második lépcsőjeként Schwarzenberg Bianchi altábornagyot küldte három magyar gyalogezerrel, a Zechmeister alárendeltségében álló Hohenzollern-svalizsérokkal, valamint az átmenetileg szintén Zechmeister parancsnoksága alá helyezett Császár- és Kienmayer-huszárokkal, és két hat fontos üteggel az oroszok után, azzal a paranccsal, hogy határozott támadással vesse vissza az ellenséges utóvédet, s Divint az oroszok beérkezése előtt kerítse hatalmába.¹²⁰

¹¹² Amon 1898. 279. o.

¹¹³ Amon 1880. 476. o.

¹¹⁴ Wiener 297. o.

¹¹⁵ Pauliny 241. o. Idézi: Wiener 297. o.

¹¹⁶ Ma Fehéroroszországban található.

¹¹⁷ Amon 1898. 277. o.; Briefe des Feldmarschalls Schwarzenberg, 212. o.; Pilch 1913. 205. o.

¹¹⁸ Ma Fehéroroszországban található.

¹¹⁹ Amon 1898. 277. o.; Pilch 1913. 206. o.

¹²⁰ Amon 1898. 279. o.; Amon 1880. 477. o.; Pilch 1913. 207. o.

Az elővédnek irtózatosan nehéz körülmények között kellett feladatát végrehajtania a rendkívüli terepviszonyok, a számtalan ingovány és a szakadó esőtől felázott talaj miatt.¹²¹ Ennek ellenére 15-én előbb Ploska településnél, másnap pedig Divinnél csaptak össze az ellenféllel és szorították azt vissza. Az ütközetben az oroszok közül 700-an estek el, 500-an fogságba kerültek, málhavonatukból is kénytelenek voltak 200 szekeret hátrahagyni. A császári–királyi erők vesztesége 48 halott, 219 sebesült és 24 eltűnt személy volt.¹²²

A győzelem következtében Bianchi augusztus 17-én bevonult Divinbe. Zechmeister ugyanakkor a Samary nevű falu¹²³ alá nyomult. Ezt azonban az oroszok erős állásai miatt végül nem tudta birtokba venni, s visszahúzódott, miáltal az üldöző oszlop Novosiolkinál¹²⁴ és Divinnél foglalt állást.¹²⁵

Ezt követően, Schwarzenberg, az üldözés harmadik lépcsőjeként, természetesen a szükséges kikülönítések mellett, egész haderejével Tormaszov után nyomult, és utóvédharcok sorozatát követően, szeptember elejére egészen Luckig,¹²⁶ a Styr-folyó mögé szorította vissza. Itt állást foglalva egy darabig farkasszemet néztek egymással.¹²⁷ A hadműveletekben gyakorlatilag szünet állt be, leszámítva a nagy hevességgel és napi rendszerességgel folytatott előőrs-csatározásokat, amelyeket jelentős részben a huszárok folytattak.

Az előőrsökre rendelt csapatok jelentései alapján az őrségek a Styr vizén átúsztató kozákokkal, valamint a többi, főként irreguláris ellenséges lovascsapattal szinte mindenütt és mindennap kisebb-nagyobb összetűzésekbe keveredtek. A folyamatos harcok miatt, a nagy erejű ellenséges lovasság állandó zaklatása, a terepviszonyok és a kezdettől fogva jellemző ellátási gondok miatt a huszárok és lovaik kezdtek kimerülni. Ráadásul gyakran fölényes túlerőben lévő ellenséggel találták magukat szemben, így bizony megesett, hogy ezekben a csatározásokban, a huszárság kis létszámú előőrsei időnként alulmaradtak az orosz lovasokkal szemben, akik, mindenekelőtt a kozákok, szintén kiváló ismerői és alkalmazói voltak a kisháborús harcmódnak. Így például szeptember 9-én éjjel 300 kozák és orosz huszár a Luckkal szemben lévő Gnidavánál¹²⁸ átúsztatott a Styr folyón, és megtámadta a Blankenstein-huszárezredbeli Kiss Sámuel főhadnagy 20 főnyi őrségét. A kis csapat táborban lévő svadronja felé hátrált, amely Friedrich von Hommer kapitány vezetésével szembeszállt a támadókkal, de végül szintén meghátrálni kényszerült. Ráadásul Kiss főhadnagy eközben eltévedt az erdővel borított vidéken és századától elszakadva, embereivel együtt az oroszok fogságába esett.¹²⁹ – Természetesen nem csak az oroszok indultak gyakori portyákra és rajtaütésekre, hanem a császári–királyi egységek is a szokásos előszeretettel folytatták vállalkozásaikat, elsősorban felderítés, fogolyszerzés és zsákmányszerzés céljával. Így például Farkas Imre kapitány a 6. huszárezredből Luck alá is elmerészkedett, de onnan visszaverték.¹³⁰

¹²¹ *Angeli* 23. o.

¹²² *Angeli* 23. o.; *Pilch* 1913. 207–208. o.

¹²³ Ma Ukrajnában található település.

¹²⁴ Ma Fehéroroszországban található település.

¹²⁵ *Pilch* 1913. 208. o.

¹²⁶ Ma Ukrajnában található település.

¹²⁷ *Bánlaky* 364. o.; *Kerchnawe* 1584. o.; A magyar katona, 189. o.; *Pilch* 1913. 214–215. o.

¹²⁸ Ma Ukrajnában található település.

¹²⁹ *Pilch* 1913. 217–218. o.

¹³⁰ *Pilch* 1913. 215. o.

A segédhadtest előrenyomulása, majd a Styrnél beállt hadműveleti szünet idején Mohr vezérőrnagy csapatai az augusztus 20-án általuk elfoglalt Pinszkben és környékén maradtak, Lubesziwig tolt előőrsökkel. A Kobryn közelében álló, túlerőben lévő orosz Andrej Vasziljevics Zapolszkij tábornok folyamatosan megfigyelte és gyakran nyugtalanította Mohr egységeit.¹³¹

A mellékhadszíntér viszonylagos nyugalomával ellentétben a főhadszíntéren ekkoriban döntő események zajlottak le, miután Napóleon szeptember 7-én a hadjárat legjelentősebb csatájában, Borogyino mellett visszavonulásra kényszerítette a Mihail Illarionovics Kutuzov herceg, gyalogsági tábornok¹³² vezette orosz erőket, majd szeptember közepén bevonult Moszkvába. Ezzel egy időben a pathelyzet a Styr-folyónál is véget ért, miután az orosz–török békekötés következtében felszabadult, Duna menti cári hadsereg, Pavel Vasziljevics Csicsagov tengernaggyal az élén, szeptember közepén beérkezett Tormaszovhoz a Styr mögé.¹³³

Schwarzenberg ekkor, részben, hogy felmérje a Lucknál álló ellenség erejét, másrészt, hogy határt szabjon a Styr-folyó bal partján, fekvő Gnidava, illetve Zaborol települések¹³⁴ körül megismétlődő támadásoknak, valamint hogy meggyőződjön arról, hogy az oroszok nem vertek-e táboruk védelme alatt hidat a folyón, szeptember 19-re a katonai szaknyelv által „erőszakos kémszemlének” nevezett, nagyszabású felderítést rendelt el Gnidava irányába.¹³⁵ Ennek végrehajtására 30 svadronnyi lovasság: Reynier könnyűlovassága mellett a Frimont-hadosztály zöme, kötelékében a 8. huszárezred három svadronjával, valamint Siegenthal-hadosztályából Frelich vezetésével az 1. és a 6. huszárezred egy-egy osztálya vonult fel, továbbá tartalékként két zászlóalj gyalogság és egy hatfontos üteg.¹³⁶ Az előrenyomulás kezdetén Reynier lovassága a Gnidavától délre eső magaslatokon tüntetett, a többiek Gnidaván át a Styr völgyébe indultak.¹³⁷

Az elővéd élét Pauliny kapitány svadronja képezte, mely áthaladva a gnidavai szoroson, elűzte az e mögött őrködő kozákokat, kiknek segítségére azonban újabb kozák pulkok érkeztek, akik megkísérelték bekeríteni Pauliny huszárait. Szerencsére még épp időben bontakozott ki a szorosból Frelich tábornok a Császár-huszárok másik svadronjával, valamint a Blankenstein-huszárok osztályával, és egy gyors támadással némi lélegzetvételhez juttatta a szorongatott svadront, melynek nyomán nagyobb lovasütököt fejlődött ki. Az orosz táborból ugyanis több lovasezred sietett a helyszínre, főként kozákok, tátarok, kalmükök és baskírok oly nagy számban, hogy a szövetséges lovasságot többszáz lépésnnyire visszaszorították. Erre Schwarzenberg Zechmeister vezérőrnagyot az O'Reilly-svalízsérek két osztályával az ellenséges lovasság elleni támadásra utasította, amit a szász hadtest dragonyosainak és ulánusainak támogatásával végre is hajtottak, s az ellenséges lovasságot visszavetették. Ezáltal jól beláthatóvá vált a Styr egész völgye, nem csak a va-

¹³¹ Amon 1882. 376. o.

¹³² Csak a fenti csata után nyerte el a tábornagyi rangot.

¹³³ Bánlaky 364. o.; A magyar katona, 189. o.

¹³⁴ Ma Ukrajnában.

¹³⁵ Pilch 1913. 218. o.; Geschichte des achten Uhlanen-Regimentes, 122. o.

¹³⁶ Amon 1880. 480. o.; Geschichte des k.k. achten Uhlanen-Regimentes, 122–123. o. – Pilch csupán egy gyalogos zászlóaljat említ, ez azonban tévedés, miután a vállalkozásban egy császári-királyi és egy szász gyalogos zászlóalj is részt vett. Vö.: Geschichte des k.k. achten Uhlanen-Regimentes, 123. o.

¹³⁷ Pilch 1913. 218. o.

lóban felépített hidat lehetett észrevenni, hanem újabb ezredek közeledését az orosz tábor felől. Részben ezért, részben mert a felderítés a célját elérte, Schwarzenberg parancsot adott a sorok rendezésére és a lassú visszavonulásra. Az ázsiai lovasság azonban dühös kiáltozással, nagy tömegben ismét megérkezett, a visszavonuló O'Reilly-szalvárezred két svadronját majdnem körbekerítette, de Pauliny a Császár-huszárok hat szakaszával az ellenséges lovasok oldalába törve, egy időre sikeresen feltartóztatta őket. Ezalatt, látva, hogy az ellenfél nem akar felhagyni az üldözéssel, Schwarzenberg parancsot adott a lövegek felvonultatására, majd a tüzelésre. Ennek köszönhetően végül a kilencedik ágyúlövés-re abbamaradt az üldözés, a császári–királyi és a szász csapatok zavartalanul vonulhattak vissza táboraikba, illetve szálláshelyeikre.¹³⁸

Szeptember 23-án mind a két orosz hadsereg átkelt a Styren, s amíg Tormaszov Schwarzenberget lekötötte, Csicsagov a két szövetséges hadtest jobbszárnyát, majd egész haderejüket a Pripjaty¹³⁹ mocsaraiba akarta szorítani. Kémek és felderítők jelentéseinek köszönhetően azonban a császári–királyi fővezér idejében észrevette az ellene készülődő támadást. Úgy döntött, kitér a biztos vereséggel és serege felbomlásával fenyegető csata elől, ugyanakkor a lehető legtöbb ideig megpróbálja lekötni ellenfele egész erejét és késleltetni annak előrenyomulását a Grande Armée hátába.¹⁴⁰ Ezért először átkelt a Bug partjára és Breszt-Litovszk alá vonult.¹⁴¹

Ekkor Mohr is parancsot kapott, hogy Divinen át vonuljon Kobrynba.¹⁴² Október 8-ára azonban csoportosítását a Muchavec és a Leśna Prawa folyók közötti vidéket előzőnlő orosz erők, Velikoje Szelo¹⁴³ alá szorítva teljesen elvágták Schwarzenbergtől, melynek következtében a szembenálló felek között másnap jelentősebb lovassági ütközet megvívására került sor. Rögtön hajnalhasadtával három pulk kozák rohanta le és vette körül a 4. huszárezred említett településnél előőrson lévő alezredesi 2. svadronját, mire öldöklő harc vette kezdetét. Az alezredesi 1. svadron huszárai gyors vágásban siettek szorongatott bajtársaik segítségére, némi lélegzetvételhez juttatva őket. Azonban az ellenség, most már teljes erejével, négy pulk kozákkal, valamint tatárokkal, összesen mintegy 1600 fővel újólag támadást intézett a már jelentős veszteségeket szenvedett két svadron ellen. A 4-es huszárok ezredesi osztályával a Velikoje Szelótól északra fekvő, közeli Lichosielce településnél¹⁴⁴ álló herceg Gustav Adolf von Hessen-Homburg ezredes, noha határozott parancsa volt, hogy semmilyen ütközetbe ne bocsátkozzon, az alezredesi osztály szorongatott helyzetét észelve saját felelősségére a beavatkozás mellett döntött. A túlerejű ellenséggel szemben végrehajtott gyors támadásával a császári–királyi fegyverek számára dicsőséges küzdelem vette kezdetét, melyben mindkét oldal egyforma elszántsággal küzdött. A rövid megszakításokkal öt órán át tartó harc során ötször indult rohamra az ezred, élén hősiessen küzdő és sok ellenséget levágó parancsnokával.¹⁴⁵ Az ötödik roham során azonban az ezredes lova

¹³⁸ *Pizzighelli* 605. o.; *Geschichte des k.k. achten Uhlanen-Regimentes*, 123. o.

¹³⁹ A mai Ukrajnában és Fehéroroszországban található, a Dnyeperbe ömlő folyó.

¹⁴⁰ *Pilch* 1913. 220. o.

¹⁴¹ A magyar katona, 189. o. – Ezen harcok során történt, hogy a 8. huszárezredbeli radványi Miklóssy József kapitány fél svadronjával orosz fogságba esett. Az eseményre és az ügy pontos hátterére és utóéletére vonatkozóan lásd Lenkefi Ferencnek a *Hadtörténelmi Közlemények* jelen számában megjelent tanulmányát!

¹⁴² *Pilch* 1913. 397. o.

¹⁴³ Ma Fehéroroszországban, Pruzsani kerület.

¹⁴⁴ Ma Fehéroroszországban, Pruzsani kerület.

¹⁴⁵ *Amon* 1882. 378. o.

halálos sebet kapva összeroskadt, ráadásul az esés közben Hessen-Homburg bal vállán egy kozák lándzsája súlyos sebet ejtett. Erre László Márton közhuszár segítségére sietett és kiszabadította az ezredparancsnokot a lova alól, majd átengedte számára sajátját. Az ezredes pedig, nem törődve sebesülésével, újíólag, immár hatodszor vezette huszárait rohamra, amely ezúttal döntőnek bizonyult, és az ellenség megfutamodásával végződött. A véres küzdelemben az oroszok sebesültekben és halottakban 300 főt, a huszárok három sebesült tisztet kívül 101 embert és 68 lovat vesztek.¹⁴⁶

9-én este ellenséges gyalogság is mutatkozott, ezért Mohr vezérőrnagy csoportosításával Hrodna¹⁴⁷ irányába húzódtott, ahová a több mint 150 kilométeres utat erőltetett menetben végrehajtva október 14-én be is vonult.¹⁴⁸ Schwarzenberg ezalatt a döntő támadásra készülő Csicsagov elől kitérve Breszt-Litovszkot az október 11-ét követő éjjel elhagyta, és a Nyugati-Bug mentén visszavonult.

Másnap küldött érkezett Bécsből, aki meghozta Schwarzenberg tábornagyi előléptetését, egyúttal tolmácsolta őfelségének, a hadtest működésével kapcsolatos elégedettségét.¹⁴⁹ Az újsütetű tábornagy ezt követően, október 15-én Klimecnél¹⁵⁰ és Mogilnicánál¹⁵¹ (ma Lengyelország) átkelve a folyó jobbpartjára, Drohicsin és Siedliszcze¹⁵² között foglalt állást.¹⁵³ Ide érkezett be 28-án, a még október 3-án Zolkiewből¹⁵⁴ útnak indított utánpótlás, illetve erősítés is.¹⁵⁵ A jelentős veszteségek miatt ugyanis feltétlenül szükségessé vált erősítésként egy csapatkontingenst a segédhadtest után küldeni, amit Schwarzenberg is sürgetett.¹⁵⁶ A galíciai tartalékhadtestből a hadszínterre vezényelték az 1. számú Császár- és a 12. számú Liechtenstein-gyalogezredet, a hadjáratban egy zászlóalj révén már eddig is részt vett 9. Czartoryski-gyalogezred újabb két zászlóalját, és egyetlen lovas csapattestként a 7. számú Liechtenstein-huszárezredet, ily módon az oroszországi hadjáratban résztvevő huszárezredek száma immár ötre nőtt.

Az új csapattestek beérkezése következtében természetesen megváltozott a seregtest hadrendje, a huszárságot a következőképpen érintve: az 1. és 6. huszárezred mellé harmadikként a 7. huszárezredet is Frelich dandárjába helyezték, amely immár a hadrend szerint is az elővédet képezte. A Frimont altábornagy parancsnoksága alá rendelt tartalék kötelékébe helyezték Wrede dandárát, továbbra is alárendeltségében a 8. huszárezreddel, valamint Mohr vezérőrnagy dandárát, akinek alárendeltségében azonban csak a 4. huszárezred négy svadronja maradt, miután az ezred egyik svadronját a báró Leopold von Trautenberg altábornagy vezette jobb oszlop Suden-dandárába, a másikat pedig

¹⁴⁶ *Amon* 1882. 378–379. o.; *Pilch* 1913. 398–399. o.

¹⁴⁷ Ma Fehéroroszországban.

¹⁴⁸ *Amon* 1882. 379. o.; *Pilch* 1913. 399. o.

¹⁴⁹ *Amon* 1880. 485. o.

¹⁵⁰ Ma Ukrajnában található település.

¹⁵¹ Ma Lengyelországban található település.

¹⁵² Ma szintén Lengyelországban található települések.

¹⁵³ *Pilch* 1913. 227. o. – *Pilch*, nyilván nem ismerve a folyó folyásirányát, tévesen írja, hogy a balparton lenne Drohicsin. Vö.: *Pilch* 1913. 227. o. Tévedés, az is hogy október 15-én Drohicsinnél Mohr csatlakozott volna Schwarzenberghez, mint Horsetzky és Kerchnawe állítják. Vö.: *Horsetzky* 240. o., illetve *Kerchnawe* 1585. o.

¹⁵⁴ Ma Zsovka, Ukrajnában.

¹⁵⁵ *Angeli* 30. o.; *Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7.* 1914. 130–131. o.; *Geschichte des Husaren-Regimentes Nr. 7.* 1856. 21. o.

¹⁵⁶ *Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7.* 1914. 130. o.

a báró Heinrich Bersina von Siegenthal altábornagy vezette bal oszlop Andrásy-dandárába helyezték.

Mindeközben a főhadszíntéren Napóleon október közepén Moszkvából megkezdett visszavonulásának nyomán fordulat állt be a háború menetében, és az oroszok fokozatos ellentámadásba kezdtek.

Ezzel összhangban október 28-án Csicsagov, miután Tormaszovtól szeptember 29-én a 3. orosz hadsereg parancsnokságát is átvette, mintegy 35 000 emberrel előrenyomulásba kezdett Minszk felé, Breszt-Litovszknál ugyanakkor visszahagyta báró Fabian Gottlieb von der Osten-Sacken vezérőrnagyot 30 000 emberrel.¹⁵⁷ Schwarzenberg Drohicsinből azonnal Csicsagov után nyomult, s Reyniert jobboldalának biztosítására a Breszt-Litovszkktól észak felé előnyomuló Osten-Sacken ellen rendelte.¹⁵⁸ Mohr különítménye is megindult Hrodnából a Nyeman jobbján, majd a folyón Mostynál átkelt, és Belica¹⁵⁹ vidékére vonulva, megfigyelőállásba helyezkedett.¹⁶⁰

Reynier nem bírt az erősebb Osten-Sackennel, aki november 14-én előbb Volkoviszk városához¹⁶¹ szorította, majd másnap, nagy veszteségeket okozva számára, kiűzte innen, és a településtől északra fekvő magaslatokra kényszerítette.¹⁶² Az ekkorra Szlonimba ért Schwarzenberg, a szászok vereségéről értesülve, visszafordult Reynier segítségére: ha az oroszok a VII. hadtestet leválasztják tőle, rendkívül kiszolgáltatott helyzetbe kerülhetett volna.¹⁶³

A tábornagy a továbbiakban Frimontot Siegenthal hadosztályával és Zechmeister dandárával Szlonimnál visszahagyta, hogy a változatlanul a Nyeman mentén álló Mohrral együtt megfigyeljék és nagyobb portyázó különítményekkel zaklassák a Minszk felé vonuló Csicsagovot, azt a látszatot keltve, hogy a segédhadtest főereje van a nyomában. Ő maga ugyanakkor a zömmel november 16-án, az Osten-Sacken főhadiszállásának helyét adó, Volkoviszkktól 13 kilométerre fekvő Izabelin nevű falu (ma Fehéroroszország) irányába nyomulva utóbbi hátába tört.¹⁶⁴

A támadó menet 16-án reggel hatkor vette kezdetét, a segédhadtest főoszlopának elővédjét képező Frelich-dandár elindulásával,¹⁶⁵ két vadászszázaddal és egy üteggel kiegészítve. Az élen Garnica József 7. huszárezredbeli alezredes vezetése alatt egy század Liechtenstein és egy szakasz Blankenstein-husár haladt.¹⁶⁶ Hét óraker az elővédet köve-

¹⁵⁷ *Bánlaky* 364. o.; *Lieven* 325. o. – A Csicsagov főhadiszállására szeptember 29-én érkező Alexander Ivanovics Csernyisov ezredes parancsot hozott ugyanis, hogy Tormaszov jelenjen meg Kutuzov tábornagnál, Csicsagov pedig vegye át mindkét hadsereg felett a parancsnokságot (*Lieven* 325. o.). Tormaszov rövidesen a 2. orosz hadsereg élére nyert kinevezést, miután a korábbi parancsnok, Pjotr Ivanovics Bagration herceg, gyalogsági tábornok a borogyinói csatában hősi halált halt. Ennek kapcsán megjegyzendő, hogy az 1. és a 2. orosz hadsereg tényleges különállása ugyan megszűnt, mégis, jóllehet Kutuzov alá rendelve, de mindegyiknek volt továbbra is saját parancsnoka.

¹⁵⁸ *Bánlaky* 364. o.

¹⁵⁹ Ma Fehéroroszországban található település.

¹⁶⁰ *Amon* 1882. 381. o.

¹⁶¹ Ma Vavkaviszka, Fehéroroszországban.

¹⁶² *Pilch* 1913. 406–407. o.

¹⁶³ Uo. 1913. 407. o.

¹⁶⁴ Uo. 1913. 408. o.

¹⁶⁵ *Pilch* Jenő szerint nem az egész dandár, hanem csupán 12 svadron vonult fel az elővédben. Tény, hogy Saint-Quentin őrnagy alatt legalább egy Császár-, és egy Blankenstein-huszársvadron ki volt különítve az orosz előőrsök és utánpótlási vonalak nyugtalanítására. *Pilch* 1913. 407. o.

¹⁶⁶ Uo. 1913. 408. o.; *Pizzighelli* 609. o.

tően a főoszlop zöme is megindult. A 30 kilométeres menetet a csapatok tíz óra alatt hajtották végre. Az él Izabelin előtt, egy órányi járásra a településtől 100 kalmükre bukkant, akik ellen Garnica alezredes vezetésével sikeres támadást hajtottak végre: alig néhányan menekültek meg közülük. Ezt követően az egész elővéd előrenyomult, és miközben az 1. huszárezred alegységeiből alakított oldalbiztosító különítmények az Izabelin mellett lévő területet és falvakat tisztították meg az ellenséges erőktől, a 7. huszárezred egy svadronja vágatva berontott a faluba egészen a főtérig hatolt, ahol néhány svadron orosz dragonyos rájuk vetette magát és kiverte őket a településről. Az utcai harc során elesett Stephaics Antal kapitány, 40 huszár részint elesett, megsebesült, fogságba esett.¹⁶⁷

Vlasits Ferenc ezredes, a 7. huszárezred parancsnoka és Garnica alezredes ezalatt svadronjaikkal a helységről kivezető út két oldalán rejtőzködve álltak, majd amikor a faluból kizúdult a menekülő huszárok üldöző dragonyosokkal keveredett elegye, ezt az áttekinthetetlen tömeget kétfelől oldalba kapták. Eközben a 6. huszárezred beérkező zöme szemből nyomult előre az úton. A dragonyosokat visszaverték, a 7. huszárezred svadronja pedig rendezhette sorait.¹⁶⁸

Az ellenséges gyalogság egy része a házakba menekült, majd tüzelni kezdett. Frelich erre két vadászszázaddal négy Liechtenstein-, egy Blankenstein- és egy Császár-huszárezredbeli századdal bekerítette a falut, majd miután tüzésége belelőtt a házakba, rohamra indult és elfogta Osten-Sacken 500 emberből álló főhadiszállását. Birtokába jutott előbbi összes poggyásza is, így többek között a törökök elleni hadjárat zsákmánya, valamint 20 lőporoskocsi, 100 ló és jó néhány teve.¹⁶⁹ A segédhadtest egységei ezután az Izabelin és Volkoviszka közötti út mentén mutatkozó gyalogosokkal bocsátkoztak harcra. Végül a tüzéség bevetése vetett véget a küzdelemnek, menekülésre készítve az ellenséget.¹⁷⁰ A szembenálló felek pontos veszteségeiről sajnos nem állnak rendelkezésre megbízható adatok.

A jól sikerült küzdelmet követően lazításként egy kis vidámságra is jutott idő. A szemtanú, herceg Karl Gustav Hohenlohe-Langenburg ezredes, az 1. számú Császár-gyalogezred parancsnoka szerint a huszárok az egzotikumokat is tartalmazó különleges zsákmányt széthordták. Bizonyára a harc feszültségét levezetendő, önfeledt mókázásba kezdtek, melynek köszönhetően a település rövidesen úgy festett, mintha jelmezes felvonulás helyszíne lenne. Vidáman magukra öltötték a zsákmányban talált keleti, valamint egyházi ruhákat, s amúgy is fáradt lovaikat átmenetileg tevékre cserélték.¹⁷¹ – Ékes bizonyosság, hogy szórakozni is kiválóan tudtak, nemcsak harcolni.

Mindeközben Osten-Sacken, felmérve, hogy Schwarzenberg főszerege van a nyomában, felhagyott Reynier elleni támadásával és egész erejével visszavonult előbb Szviczlacs¹⁷² majd némi utóvédharcot követően a podóliai¹⁷³ mocsarak felé.¹⁷⁴ Schwarzenberg ezzel

¹⁶⁷ Amon 1898. 295. o.; Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7. 1914. 132. o.; Pilch 1913. 408. o.

¹⁶⁸ Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7. 1914. 132. o.

¹⁶⁹ Pilch 1913. 408. o.

¹⁷⁰ Uo.

¹⁷¹ Pizighelli 611. o.

¹⁷² Ma Szviszlacs, Fehéroroszországban.

¹⁷³ A mai Ukrajna középső és nyugati részén, valamint kisebb részben Moldovában található történelmi-néprajzi tájegység.

¹⁷⁴ Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7. 1914. 133. o.; Kerchnawe 1587. o.; Pilch 1913. 408. o.

egyidejűleg parancsot kapott Napóleontól, hogy a főszereg, még október közepén kezdetét vett visszavonulásának fedezésére Minszk felé nyomuljon előre. November 30-án, Pruzsanin át meg is indult, de december 6-án Szlonimba érve értesült a főszereg katasztrófájáról. December 12-től kezdően lassan a Visztula-folyó és Krakkó felé húzódtott, hogy továbbra is, eredeti megbízatásához híven, biztosítsa a Varsói Hercegséget.¹⁷⁵ December 21-én Białystoknál¹⁷⁶ végül a Belicáról december 13-án elvonult Mohr-dandár is csatlakozott a hadtest zöméhez.¹⁷⁷

Másnap, december 22-én az oroszok kapcsolatfelvételt kezdeményeztek a segédhadtesttel, melynek nyomán megindult egyfajta közeledés, és tárgyalások, egyeztetések vették kezdetüket, melyek egyelőre csak egyes csapatmozgások összehangolására irányultak. A fegyverszünet lehetősége azonban, amint Schwarzenberg feleségének írta, sajnálatára még nem merült fel.¹⁷⁸ Elképzelhető, hogy a szembenálló orosz hadvezetés felhatalmazás hiányában nem mert ilyen jellegű ajánlatot tenni, ténylegesen ugyanakkor már december közepétől tartós fegyvernyugvás állt be, bár az ellenfelek továbbra is éberren szemmel tartották egymást.

A cári küldött január elején érkezett meg: az oroszok január 6-án fegyverszünetet ajánlottak Schwarzenbergnek, azzal a feltétellel, hogy szakítsa meg a szövetséget a franciákkal, vonuljon a Visztula mögé és adja át Varsót az oroszoknak. A tárgyalások eredményeként előbb ideiglenes, majd január 30-án Varsóban végleges fegyverszünet megkötésére került sor.¹⁷⁹ Ezt követően Schwarzenberg, a fegyverszüneti megállapodásnak eleget téve, kiűrtette Varsót, ahonnan több menetoszlopot képezve 5-én vonult ki a hadtest zömével. A 4. huszárezredet ugyanakkor egészen 7-éig utóvédként visszahagyta. Ezután a Pilica-folyó mögé vonult vissza. Február 25-én Krakkót elérve, a városban és környékén csapataival szállásra vonult.¹⁸⁰

A császári-királyi segédhadtest, noha maga is nagy veszteségeket szenvedett, harckészségét végig megőrizte, és rendezetten vonult vissza, ami a Grande Armée zöméről nem volt elmondható.¹⁸¹ Utóbbihoz hasonlóan a segédhadtest veszteségeit is csak becsülni lehet. Becslések alapján 7000 ember esett el, 4000 betegségben halt meg, további 4000 Varsóban maradt a kórházakban.¹⁸² Körülbelül a fele maradt meg a segédhadtest állományának, ami lényegesen kedvezőbb arányú, mint a főszereg vesztesége.

¹⁷⁵ *Bánlaky* 364. o.; *Pilch* 1913. 417. o.

¹⁷⁶ Ma Lengyelországban található település.

¹⁷⁷ *Amon* 1882. 381. o.

¹⁷⁸ *Briefe des Feldmarschalls Schwarzenberg*, 292–293. o.

¹⁷⁹ *Pilch* 1913. 418. o.

¹⁸⁰ *Amon* 1882. 383. o.; *A magyar katona*, 196. o.; *Korrespondenz des Oberstleutnants de Latour*, 1957. o.

¹⁸¹ *Pilch* 1913. 16. o.

¹⁸² *A magyar katona*, 190. o.

Összegzés

A császári-királyi segédhadtest a hadjárat szempontjából mellékhadszíntérnek számító területen a francia hadvezetéssel lehetőség szerint többnyire egyeztetve és a fősegreg hadműveleteihez igazodni próbálva, mindvégig önállóan és kikülönítetten működött. Ennek megfelelően a főhadszíntéren zajló világtörténelmi eseményekhez képest csupán mellékszerepet játszott. A hadjárat ugyanakkor kiváló, bár embert próbáló felkészülési lehetőséget jelentett a résztvevő császári-királyi csapatoknak és mindenekelőtt vezérüknek, a felszabadító háborúkban játszott küldetésük majdani beteljesítéséhez.

A császári-királyi huszárság oroszországi szereplését illetően elmondható, hogy a hadjárat során a segédhadtest többi egységéhez képest is rendkívüli teljesítményt nyújtott. A segédhadtest által alkalmazott, a fő erővel vívott döntő csatákat kerülő, gyakori manővereztetéseket folytató, alapvetően a kisháborúra támaszkodó hadviselés ugyanis különösen kedvezett a huszár, illetve könnyűlovas harcmodornak. Jóllehet a segédhadtest a hadjárat egésze szempontjából mellékszereplő volt, ám a huszárok a segédhadtest működésének vonatkozásában egyértelműen főszereplők voltak. Szerepük ugyanis létfontosságú volt, mivel mélyen egy ellenséges és ismeretlen országban voltak, így a felderítésnek és a hírszerzésnek a megszokottnál is nagyobb, elsőrendű fontossága volt. Ezt a feladatkört pedig a huszárság tudta a leghatékonyabban ellátni, akárcsak az ellenség hasonló jellegű tevékenységének elhárítását, elsősorban előőrsei révén. Képletesen szólva a huszárok voltak a hadtest legfontosabb „érzékszervei” és egyúttal első védelmi vonala, menetben és táborban egyaránt.

A huszárságnak a hadjárat során játszott kiemelt szerepét jelzi, hogy október folyamán lovassági erősítésül is egy újabb huszárezredet, nem pedig más lovas csapatnemhez tartozó alakulatot vezényelték a hadszíntérre. Ily módon a segédhadtest lovasságán belüli arányok még inkább a huszárság javára tolódtak el. Ezt és kiemelkedő fontosságukat az októberben kiadott, az alkalmazott hadviseléshez még jobban idomuló, új hadrendi beosztás is egyértelműen tükrözte. Ez ugyanis egyrészt jól láthatóan leképezte a huszárság menetbiztosításban, illetve, miután a táborba szállás is a menetalakzatnak megfelelően történt, az előőrszolgálatban betöltött meghatározó szerepét, másrészt azt a szándékot, hogy minél több seregestbe igyekeztek az adott feladat súlyától függően több-kevesebb huszáregységet beosztani, jelezve, hogy alkalmazásuk szinte mindenhol szükséges és hasznos volt.

MELLÉKLETEK

1.

*A cs. k. segédhadtest hadrendje (1812. június)*¹⁸³

Főparancsnok: hg. Karl Philipp zu Schwarzenberg lovassági tábornok
Táborkari főnök: br. Joseph von Stutterheim vezérőrnagy

Hadosztály- parancsnokok	Dandárparancsnokok	Csapattek	Alegységek		Állomány létszáma (fő)			
			Zászló- aljok	Svad- ronok	tényleges		harcképes	
					ember	ló	ember	ló
Trautenberg altbgy.	Zechmeister vörgy.	6. varasd- szentgyörgyi hőre.	1	–	1319	–	1211	–
		5. vadászszlj.	1	–	603	–	594	–
		8. Kienmayer-he.	–	6	985	942	846	846
	Pflacher vörgy.	58. Beaulieu-gye.	2	–	2092	–	1697	–
		39. Duka-gye.	2	–	1852	–	1739	–
Bianchi altbgy.	Lilienberg-vörgy.	48. Simbschen-gye.	2	–	1852	–	1622	–
		19. Alvinczy-gye.	2	–	1852	–	1668	–
	hg. Philipp Hessen-Homburg vörgy.	33. Colloredo-gye.	2	–	1852	–	1711	–
		2. Hiller-gye.	2	–	1852	–	1766	–
	hg. Alois Liechtenstein vörgy.	Kirchenbetter gránátoszszlj.	1	–	720	–	657	–
		Przeszinsky gránátoszszlj.	1	–	720	–	644	–
		32. Esterházy-gye.	2	–	1852	–	1709	–
		34. Davidovich-gye.	2	–	1852	–	1654	–

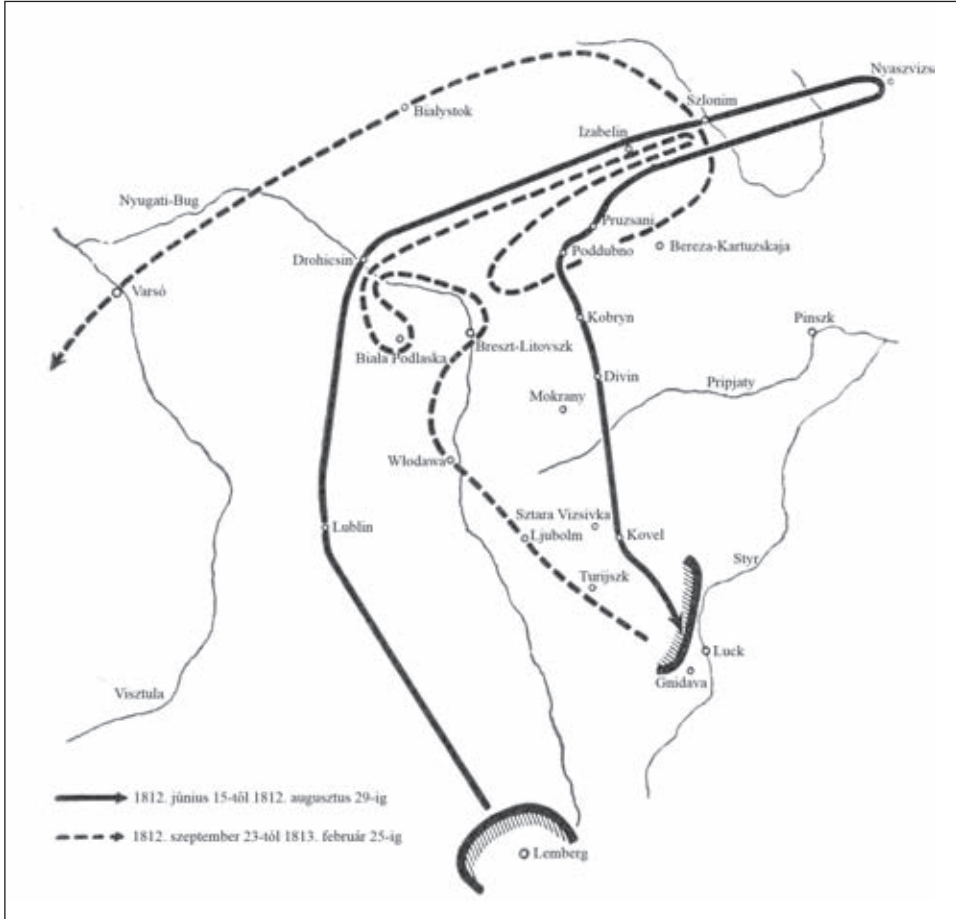
¹⁸³ A hadrend a következő források, illetve szakirodalmi művek alapján került összeállításra: AFA Karton-Nr. 1512. 1812-6-7. Stand des Iten Oesterreichischen Armée Corps am 5 Juny 1812 és AFA Standestabellen Karton-Nr. 3731. Haupt Stand und Dienst Tabelle des Kaiserlich Königlichen Armée pro Junio 1812; *Kerchnawe* 1590–1591. o.; *Pilch* 1913. 9–10. o. – A fentiek kapcsán ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a közölt létszámadatok nyilvánvalóan csak hozzávetőleges pontosságúnak tekinthetők, miután ezek vonatkozásában a hivatkozott két elsődleges forrás és a szakirodalom sem egyöntetű.

Hadosztály- parancsnokok	Dandárparancsnokok	Csapattek	Alegységek		Állomány létszáma (fő)			
			Zászló- aljok	Svad- ronok	tényleges		harcképes	
					ember	ló	ember	ló
Siegenthal altbgy.	Mayer vörgy.	9. Czartoryski- gye.	1	–	1028	–	981	–
		41. Kottulinsky- gye.	2	–	2092	–	1312	–
		30. De Ligne- gye.	2	–	2092	–	1887	–
	Mohr vörgy.	7. vadászszlj.	1	–	603	–	539	–
		5. varasd-kőrösi hőre..	1	–	1321	–	1207	–
		4. Hessen- Homburg-he.	–	6	985	942	741	741
Frimont altbgy.	Frelich vörgy.	1. Császár-he.	–	6	985	942	901	901
		3. O'Reilly-sve.	–	6	983	940	804	804
		2. Hohenzollern- sve.	–	6	983	940	860	860
	Wrede vörgy.	6. Riesch-dre.	–	4	722	692	601	601
		4. Levenehr-dre.	–	4	722	692	631	631
		6. Blankenstein- he.	–	6	985	942	801	801
Tüzérség, műszakiak és egyéb kiszegítő csapatok		tüzérség: 5 század és 10 üteg 76 löveggel utász: 3 század hídász egészségügyi csapatok: 2 század törzsgyalogos: 2 század törzsdragonos: 1 svadron tábori sütőde és vonat			1049 578 103 388 396 146 n.a.	140	907 498 97 177 345 85	85 n.a.

Összesen:¹⁸⁴ 35 564 fő és 7172 ló. Harcképes: 30 889 fő és 6270 ló.

¹⁸⁴ A tábori sütőde és a vonat nélkül.

2.

A császári-királyi segédhadtest útja az 1812. évi oroszországi hadjáratban

BIBLIOGRÁFIA

- A magyar huszár A magyar huszár. A magyar lovaskatona ezer évének története. Szerk. *Ajtay Endre – Péczely László*. Budapest, [1936.]
- A magyar katona A magyar katona vitézségének ezer éve. II. k. Szerk. *Pilch Jenő*. Budapest, é. n.
- Amon 1880. *Amon von Treuenfest, Gustav Ritter*: Geschichte des k.k. Huszaren-Regimentes Alexander Freiherr v. Koller Nr. 8. von seiner Errichtung 1696–1880. Wien, 1880.
- Amon 1882. *Amon von Treuenfest, Gustav Ritter*: Geschichte des k.k. Huszaren-Regimentes Freiherr von Edelsheim-Gyulai Nr. 4. von seiner Errichtung 1734–1882. Wien, 1882.
- Amon 1898. *Amon von Treuenfest, Gustav Ritter*: Geschichte des k. und k. Husaren-Regimentes Kaiser Nr. 1. Wien, 1898.
- Angeli [*Moriz von*] *Angeli*: Die Theilnahme des k. k. österreichischen Auxilar-Corps unter Commando des G. d. C. (später Feldmarschalls) Fürsten Carl zu Schwarzenberg im Feldzuge Napoleon I. gegen Russland. In: Mittheilungen des k. k. Kriegs-Archivs, 1884.
- Bánlaky *Bánlaky József, doberdói*: A magyar nemzet hadtörténelme. Huszadik rész. A francia háborúk időszaka. 1792–1815. Budapest, 1941.
- Bodart *Gaston Bodart*: Militär-historisches Kriegs-Lexikon (1618–1905). Wien und Leipzig, 1908.
- Briefe des Feldmarschalls Schwarzenberg Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau 1799–1816. Hrsg. von *Johann Friedrich Novák*. Wien, 1913.
- Geschichte des achten Uhlanen-Regimentes Geschichte des k.k. achten Uhlanen-Regimentes Erzherzog Ferdinand Maximilian. Von seiner Errichtung bis August 1860. Wien, 1860.
- Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7. 1856. Geschichte des k.k. Husaren-Regimentes Nr. 7 von dessen Errichtung im Jahre 1798 bis Ende 1855. Wien, 1856.
- Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7. 1914. Geschichte des k. und k. Husaren-Regiments Wilhelm II. Deutscher Kaiser und König von Preußen Nr. 7. 1798–1914. Wien, 1914.
- Horsetzky *Adolf von Horsetzky*: Kriegsgeschichtliche Übersicht der wichtigsten Feldzüge in Europa seit 1792. Sechste, neubearbeitete Auflage. Wien, 1905.
- Jeney *Jeney*: A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint. Hága, 1759. Vál., szerk., ford., a bevezetést és a jegyzeteket írta: *Zachar József*. Budapest, 1986.
- Kedves *Kedves Gyula*: Könnyűlovasság az állandó hadseregben. In: Nagy képes milleniumi hadtörténet. 1000 év a hadak útján. Szerk. *Rácz Árpád*. Budapest, 2000. 247–251. o.
- Kerchnawe *Hugo Kerchnawe*: Das k. k. Auxilarkorps unter Fürst Schwarzenberg im Feldzuge 1812. *Streffleurs Militärische Zeitschrift*, LIII. (1912) 10. Heft 1571–1593. o.
- Korrespondenz des Oberstleutnants de Latour Korrespondenz des k. k. Oberstleutnants Theodor Grafen Baillet de Latour aus dem Feldzuge des österreichischen Auxilarkorps an den Erzherzog Ferdinand in den Jahren 1812 und 1813. Közli: *Karl Sommeregger*. *Streffleurs Militärische Zeitschrift*, LIII. (1912) 1758.
- Lieven *Dominic Lieven*: Russland gegen Napoleon. Die Schlacht um Europa. (Aus dem Englischen übertragen von Helmut Ettinger.) München, 2011.

<i>Pauliny</i>	KA Militärische Nachlässe 1505 (B) Pauliny von Kowelsdamm Freiherr, Michael: Historisch-Militairisches Tagebuch der Jahre 1801 bis incl. 1812. Zweyter Theil.
<i>Pilch 1912.</i>	<i>Pilch Jenő</i> : Szentgyörgyi Horváth Antal báró ezredes, a katonai Mária Terézia-rend vitéze. <i>Hadtörténelmi Közlemények</i> , 13. (1912) 632–635. o.
<i>Pilch 1913.</i>	<i>Pilch Jenő</i> : Magyar csapatok az 1812. évi hadjáratban. <i>Hadtörténelmi Közlemények</i> , 14. (1913) 1–43., 195–233., 395–434. o.
<i>Pizzighelli</i>	<i>Cajetan Pizzighelli</i> : Geschichte des k. u. k. Husaren-Regimentes Wilhelm II. König von Württemberg Nr. 6 (1734–1896). Rzeszow, 1897.
<i>Szóllösy</i>	ÖStA Kriegsarchiv Manuskripte, Geschichte des k.k. Regiments Kaiser Ferdinand Hous: mit besonderer Beziehung auf die Feldzüge in den Jahren: 1809, 1812, 1813, 1814 und 1815. von <i>J: N: von Szöllösy</i> k.k. Rittmeister in Pension, vorm. b: Kaiser Hous. im Jahre 1841.
<i>Rothenberg</i>	<i>Gunther E. Rothenberg</i> Napoleon's Great Adversary. Archduke Charles and the Austrian Army, 1792–1814. H. n., 2007.
<i>Szluha</i>	<i>Szluha Márton</i> : Vas vármegye nemes családjai. Budapest, 1998. (Leszármazási táblák. Szentgyörgyi Horváth III.)
<i>Thürheim</i>	<i>Andreas Thürheim</i> : Die Reiter-Regimenter der k.k. österreichischen Armee. II. Bd. Wien, 1862.
<i>Wiener</i>	<i>Wiener</i> : Die Schlacht bei Poddubie (Gorodeczno) am 12. August 1812. In: Mittheilungen des k. k. Kriegs-Archivs, 1884.
<i>Wlaschütz</i>	<i>Wilhelm Wlaschütz</i> : Österreichs entscheidendes Machtaufgebot 1813. (Geschichte der Kämpfe Österreichs. Kriege unter der Regierung des Kaisers Franz. Befreiungskrieg 1813 und 1814. II.) Wien, 1913.
<i>Wurzbach</i>	<i>Constantin Wurzbach</i> : Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaieserstaate und in seinen Kronländer gelebt haben. I–LX. Wien, 1865–1880.
<i>Zachar</i>	<i>Zachar József</i> : Csaták, hadvezérek, katonák a XVIII. században. Budapest, 1990.

RÖVIDÍTÉSEK

AFA	ÖStA Kriegsarchiv, Alte Feldakten
dre.	dragonyosezred
gye.	gyalopezred
he.	huszárezred
hőre.	határőr-gyalopezred
HR	Husaren-Regiment
ML	ÖStA Kriegsarchiv, Musterlisten
n. a.	nem áll rendelkezésre adat
ÖStA	Österreichisches Staatsarchiv
ST	ÖStA Kriegsarchiv, Standestabellen
sve.	svalizserezred
zszlj.	zászlóalj

A HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM KÖNYVTÁRA

PÁSZTI LÁSZLÓ

A MAGYAR HONVÉDSEREG HARCÁSZATA
AZ 1848–49-ES SZABADSÁGHARCBAN

